

Vabilo na naročbo za novo leto 1889.

„Slovanski Svet“ je začel izhajati meseca januarja 1888 v Ljubljani kot polumesečnik, obsezajoč po 16 velikih stranih, ter je preživel doslej jedno leto svojega obstanka. Došlo mu je tekom leta obilo priznanja; mnogo slovanskih listov ga ni samo hvalilo, ampak prevedli in ponatisnili so po cele članke iz njega. Odobravanja in spodbude ni listu nedostajalo ne od doma, ne od zunaj, in ko bi bilo poštovati samo moralne vspehe, utegnili bi biti podjetnik in sotrudniki popolnoma zadovoljni.

Ali „Slovanskemu Svetu“ se je pa na gmotno stran sponeslo toliko neugodniše. Dohodki niso bili toliki, da bi se pokrivali stroški, in konec leta se kaže nedostatek od več sto goldinarjev. In stroški so narastli toliko kljubu temu, da so sodelovali vsi sotrudniki brez vsake nagrade in odškodnine. Izdajatelj je pa vendar hotel vstrajati vsaj do konca leta, čeravno so mu sovetovali že prve mesece, zlasti pa meseca aprila in oktobra, da bi ustavil list. Čeravno mu ne dopuščajo lastne gmotne razmere, da bi doprinašal gmotnih žrtev, storil je tudi za ta del čez svojo moč, in čeravno je bil poleg tega sam najizdatniši sotrudnik listu, vendar se mu ni zdelo častno, da bi prekračeval „Slovanskemu Svetu“ jedva pričeto življenje. Obžaloval pa je, da so ga puščali na cedilu ravno taki slovanski rodoljubi, od katerih se je nadejal za vsak slučaj tudi gmotne podpore. Videlo se je, kakor da bi drugod znana požrtvovalnost teh gmotno dobro podprtih rodoljubov opešavala ravno pri „Slovanskem Svetu“.

Razlogi slabemu gmotnemu položaju lista so različni, obči in posebni. Lanskega leta je bil nastal nekak duševni polom na Slovenskem. Neki kavzalno zavisni dogodki so bili toliko preplašili slovensko občinstvo, da se je kazalo, kakor da bi bili celó voditelji izgubili zavest in treznost mišljenja. Ko jo je zagazil prvi, drli so bolj ali manj še drugi za njim. Ker je bil namen k izdajanju „Sl. Sveta“ določen že pred to v obče znano krizo, je izdajatelj ostal pri svojem sklepu ter je menil,

da znani dogodki ne bodo krčili števila naročnikov, temveč ravno narobe: da se bodo pomnožili toliko bolj. V tem se je motil.

Zakrivilo pa je mnogo slovensko časopisje s tem, da se je strahopetno umaknilo občemu razpravljanju in pojasnjevanju, ki bi bilo spravilo naše občinstvo zopet na prejšnje duševno razpoloženje. Isto časopisje je z večine zakrivilo, da je trpel potem tudi „Slov. Svet“. Kajti on je samo polumesečnik, in kot tak ni mogel stvari pojasniti nagloma, kakor je bilo nujno potrebno, in kakor je to izvrševal dejanski tekom leta. Vrhu tega je zadela nezgoda „Slovanski Svet“ s tem, da je bil ravno s prvo in drugo številko zasežen zaporedoma, ne da bi bil dobil pri 2. št. dovoljenje za drugo izdajo. Občinstvo je torej mislilo, da je list pokopan že pri porodu, in gledé na poznejše razmerno redno izhajanje mu ni pomagalo veliko, da bi si pridobil primerno veliko število naročnikov. Množili so se sicer od meseca do meseca; ali stroški so bili že preveliki, da bi mogli poravnati poznejši naročniki, kar je zakrivil neugoden začetek.

Konfiskacije „Sl. Sveta“ so se pa res hudo množile, če pomislimo, da je bil list med 24kratni celega leta zasežen petkrat, in da štirikrat ni bila napravljena druga izdaja. To je bilo toliko hujše, ker dohodki niso dopuščali velikih prilog v naslednjih izdajah; vsled tega je zastajalo gradivo, katero bi bilo imelo iti v svet brez zamude.

Zaplembe so bile tudi jeden glavnih vzrokov, da se je izrazila že zgodaj misel, da bi prenehal list že med letom. Izdajatelj pa je sodil, da stvari se pojasnijo prej ali pozneje. Kajti „Sl. Svet“ ne namerja nič nelojalnega, nič nezakonitega, temveč želi srečne in mogočne Avstrije na podstavi srečnih, zadovoljnih narodov.

Program „Sl. Sveta“ je izdajatelj z imenom zagovarjal v raznih člankih in se v tem pogledu ne boji, da bi mu mogli dokazati pičice nelojalnosti. Pač pa odkrito želi, da bi naše cesarstvo ne imelo nikdar neprimernih

in škodljivejših programov, nego je kulturni program, ki ga je sprejel od drugih avstrijskih Slovanov tudi „Slovanski Svet“. Nezreli domačinci pač nasprotujejo takemu programu; ali dokazaval je tudi „Sl. Svet“, da domačega nasprotstva se najbolj veselé sovražniki avstrijskih slovanskih narodov in nasprotniki Avstro-Ogerske same.

Zraven vsega so skočili v domačem taboru še z lažmi nad „Sl. Svet“, kakoršne so n. pr. nakopičene v novem „Rimskem Katoliku“, v katerem preobrača politične kozle sicer učen slovenski bogoslovec, pa z napako, da ni pogledal še iz učne lastne sobe med politiški svet in v obče v javno življenje. Ob enem po takih lažnjivih poročilih obsojujejo „Slovanski Svet“ tudi taki, ki lista niso čitali nikdar sami.

Naposled zagovarja „Slovanski Svet“ narodno avtonomijo, katera jedino more dati trdno podstavo državi in narodom. Slovenska delegacija v državnem zboru pa se drži načelno deželne avtonomije in se spravlja vedno bolj v nasprotje s pravimi narodnimi težnjami slovenskega naroda. Naravno, da se taki zastopniki ne vneumljejo za „Sl. Svet“, ki je v načelni opoziciji proti njim; in ker imajo v svojih organih vpliv, je tudi naravno, da isti organi prezirajo ali zamolčujejo tako glasilo. V resnici ni v uredništvenih predelih razun „Edinosti“ in „Soče“ še noben slovenski list omenil „Slov. Sveta“, in še tu se je zgodilo gotovo proti volji vplivnih drž. poslancev slovenskih. V tem, da so se listi takó rekoč bali, imenovati „Sl. Svet“, je razkrito vse sedanje politiško in narodno položenje in razpoloženje na Slovenskem.

Ali je čudo, če ni „Slov. Svet“ dobil zadostnega števila naročnikov? Nabralo se jih je do konca leta gotovo ne toliko, kolikor jih utegne imeti vsak drugi slovenski list.

Na vse to se izdajatelj zahvaljuje vsem, ki so list podpirali moralno, duševno in gmotno, in bi bilo naravno, ko bi sedaj, ob koncu leta, prenehal „Slovanski Svet“. Izdajatelj poskusi v interesu slovenskega naroda v obče in slovenskega razumništva posebe vendar pa še jedno. Obrača se s tem vabilom do sedanjih naročnikov in drugih rodoljubov po vseh slovenskih pokrajinah z vprašanjem, ali jih je volja naročiti se na „Slovanski Svet“ za leto 1889. Kdor misli naročiti se, naj se oglasi vsaj do 6. januarja 1889 z dopisnico do podpisanega izdajatelja lista. Naročnine ni treba pošiljati pred 20. januarjem 1889. Ko bi se oglasilo povoljno število, nadaljeval bi podpisani izdajati list še naprej.

V ta namen se priporočamo doseďanjim naročnikom in somišljenikom, da pridobivajo med znanci in prijatelji naročnikov ali vsaj sonaročnikov.

Ker pa znašajo stroški veliko, in ker je bila cena listu postavljena prenizko, bi isto ceno povišali z novim

letom za 1 gld., takó da bi stal od novega leta naprej celoletno 4 gld., za dijake in Ljubljano pa 3 gld. 60 kr. Taka cena ostane še vedno nizka, prvič absolutno, drugič gledé na jednaka podjetja velikih narodov.

Program listu bi ostal v slučajih nadaljevanja nespremenjen. Iz prošlega leta se je razvidelo, da smo mi proti vsaki deželni delitvi države, naj se imenuje tako deljenje duvalizem ali deželni federalizem. Vse take oblike slabé po našem prepričanju celokupnost in mogočnost države. Mi smo odločni nasprotniki deželnih avtonomistov in jednako odločni zagovorniki narodne avtonomije. V okvirji mogočne celokupne države morejo narodi s pomočjo narodne samouprave svobodno razvijati se do najviše mere. Kajti z narodno avtonomijo si utegnejo narodi kulturno priboriti vsa sredstva, ki so za razvoj potrebna; utegnejo se v tem okvirji sukati po svoje in s pomočjo skupne ustave na podstavi verskega člena tudi cerkev gledé na obrede urediti si, kakor ugaja veri in narodom najboljše. Verski in narodnostni člen sta tečaja, na katerih sloni naš kulturni program. Ta program daje državi, kar je državnega, in sicer brez kakega slabljenja, in narodom, kar je narodnega.

Kdor se more pridružiti nam na podstavi takih načel, naj blagovoli biti naš duševni in gmotni sopomočnik.

Obseg kulture je velik, in tega polagoma razpravljati nas je odločna volja, ako dobimo dovolj neizogibne tudi gmotne podpore.

Sotrudnikov imamo doma na Slovenskem in po slovanskem svetu dovolj, ako domačinci ne zaostanejo z gmotno pomočjo.

Doslej smo razpravljali bolj občna vprašanja in zlasti smo se ogibali kritike slovenskih zadev. V bodoče bi obdelovali tudi to stran v večem obsegu.

Kakó potrebno pa je razgovarjanje kulturnih vprašanj po določenem programu, razvidno je ne samo iz tega, da je n. pr. na Slovenskem mnogo omahljivosti in — nevednosti, ampak tudi iz tega, da jo brodiijo celó na Češkem v temi. Niti največi češki zastopniki ne zajemljejo iz pravih virov, da bi se poučevali objektivno in temeljito o slovanskih stvareh. Sedanje voditelje bo prezirati in razumništvu hoditi po drugih potih, ako hočejo vstvariti kaj trdnega in vstrajnega med malimi narodi. Boljše poti se hoče držati „Slovanski Svet“, ako mu bode možno izhajati.

Zato prosimo, da bi podvivali oglasiti se oni, ki nas hočejo podpirati. Dobička sami ne iščemo, in nam je obilo dela drugod na razpolaganje, če se nam zavežejo roke na to stran. Jedino v pogledu na slovenske razmere napravimo še ta poslednji poskus. Osoda „Slovanskemu Svetu“ je sedaj v rokah slovenskega razumništva; kmalu bomo videli, kakó se bo odločilo.

Fran Podgornik,

izdajatelj „Slovanskega Sveta“ v Gorici.

Kulturno gibanje Slovanov l. 1888.

Leto 1888 ni imelo vojsk, ne v obče v Evropi, ne med Slovani. Politiških očitnih preobratov tudi ni bilo ne drugod, ne med Slovani. Vendar pravega miru niso uživali ne tu, ne tam, in zlasti Slovani so doživeli mnogokak dogodek, ki jim je prevzročil veliko britkosti, kakor veliko radosti slovanskim nasprotnikom.

Pripetilo se je nekoliko vznemirjajočih slučajev, katere bi bilo sedaj lahko primerjati jako hladnokrvno ter zaslediti jim jednake, če ne jednih in istih vzrokov, jednake posledice in jednako veselje pri nasprotnikih.

V obče je možno trditi, da so se Slovani l. 1888 omejevali povsod bolj na kulturno delovanje, na razpravljanje in širjenje kulturnih idej. Kljub temu so nasprotniki in sovražniki Slovanstva podtikali takemu delovanju politiške namere.

Vsled tega so se vršili boji, zlasti novinarski prepiri v taborih nasprotnikov, kakor zagovornikov Slovanstva. Krivice nasprotnikov so silile Slovane misliti, kakó bi se branili, s tem so misli in ideje jasnili, uglabljali in širili ter takó mnogo pridobili v duševnem pogledu. Največi dobiček od kulturnih bojev l. 1888 imajo Slovani v moralnem in duševnem pogledu, ker so napredovali glede na misli, nazore in obzore.

Boj zaradi kulturnega delovanja je prisilil nasprotnike slovanskega plemena razodeti, česa pri Slovanih oni nočejo; iz tega spoznavajo Slovani, da so njih kulturna sredstva v resnici taka, kakoršna morejo okrepiti Slovanstvo. Ko bi namreč videli nasprotniki, da jo gazijo Slovani po krivih potih, bi istih ne zavirali nikakor; nasprotno, pospeševali bi napačne težnje, da bi jo Slovani zabredli toliko globokejše.

Nasprotniki so v Avstro-Ogerski in zunaj našega cesarstva trobili ob raznih prilikah v jeden glas, kakó je zatirati slovanski kulturni program. S tem so razkrili, da so med seboj v tesni zvezi, in da so s premišljeno in načrtano taktiko sklenili izpodkopavati tak program. Ker je ta program osnovan takó, da bi se ž njim utrdila Avstro-Ogerska sama, in da bi s povečano močjo zadovoljnih narodov varovala iste narode v svobodnem razvoju, je ob jednom dokazano, kakó se je ravnati ne samo Slovanom Avstro-Ogerske, ampak tudi, kakó je premišljovati taktiko nasprotnikov avstro-ogerskih Slovanov tudi raznoterim državnikom našega skupnega cesarstva. Pokazalo se je prejasno tudi v prepirih veliko-nemških novin z liberalnimi avstro-ogerskimi novinami, o čem da nočejo nekje zunaj naše skupne države slišati ničesar. To, česar nekje nočejo, se ujema povsem s kulturnim programom avstro-ogerskih Slovanov, in obseza morda še kako specifično politiško točko, katero pa je poštovati bolj državnikom, nego pa zagovornikom kulturnega programa slovanskega.

Ravno to, da napadajo od zunaj točke, ki so v očitnem interesu Avstro-Ogerske in v vsoprednem interesu avstro-ogerskih narodov v obče in avstro-ogerskih slovanskih narodov posebe, navdaja zagovornike slovanskega kulturnega programa s trdno nado, da se stvari spremenijo, v zmislu, da ne bo v Avstro-Ogerski takega nasprotovanja slovanskemu kulturnemu programu, kakoršno želé in celó že predržno zahtevajo slovanski nasprotniki, ki se vtikajo naravnost v notranje zadeve Avstro-Ogerske, takó, da so jih morali v najnovjšem času zavračati celó oficijozni listi avstro-ogerski.

Da spoznavajo Slovani natančno točke, v katerih jim nasprotujejo njih sovragi, to je nepreračunljiv dobiček zlasti tudi gledé na Slovane same, ki imajo v lastni sredi kratkovidnih nasprotnikov slovanskih pravih kulturnih teženj ali stremljenj. Domače nedozorele ljudi prebudi najboljše sovražnik sam in s tem pospešuje jedinstvo in vzajemno delovanje na polji slovanske kulture. Tudi gledé na to točko so bili boji in nemiri Slovanom na velik dobiček, in nadejati se je, da se v lastnem taboru spreobrne mnogokak Savel v odločnega Pavla.

S takega stališča nam je možno sedaj mirniše ozirati se na posledice, ki jih je bil provzročil n. pr. skupni pastirski list vladik goriške metropolije koncem l. 1887. in začetkom l. 1888. Mnogokdo je spoznal, komu v veselje so služile take izjave, in nadejati se je, da se ne opeče več, kdor je bil stegnil roko v žerjavico za druge. Brošura „Zur Stener der Wahrheit“ je bila tudi posledica takratnega lista, in ta knjižica je odprla mnogokomu oči in jo odpre morda tudi takemu, ki je hotel pred svetom njene citate razkladati — samo filologiški!

Pravda, ki se je bila pričela začetkom leta 1888. na Dunaji proti zagovorniku slovanskega kulturnega programa, je pokazala, da je ta program osnovan v okvirji in na stebrih avstrijske ustave. Tudi ta dogodek, ki je oprostil zagovornika tega programa, je bil sicer žalosten sam na sebi, ali pojasnil je mnogo in razkril tudi konec kake niti, ki seza daleč čez meje naše države, in sicer veliko bolj proti Sprevi, nego Nevi.

Z jugoslovanskim vladiko *νατ' ἐξουχὴν* sta združena l. 1888. njegov jubilej in Belovarski dogodek; oba sta provzročila dijametralno nasprotno posledice. Oba slučaja sta misli jasnila, namere nasprotnikov razkrila in vzajemnost za slovansko kulturno delovanje krepila.

Največi dogodek v kulturnem pomenu je bila Kijevska slavnost, spomin na krščenje Rusov pred 900 leti; ta veliki praznik se je vršil bolj na severji, ali gnjev in strup nasprotnikov je izbruhnul zaradi tega še le, ko se je pripetil navedeni slučaj na jugu. Videlo pa se je, kakó so novine, ki so v službi nasprotnikov slovanske

kulture kar umetno pripravljale tla svojim namenom, in še niso se poznali dogodki, že so bruhale strup na vse strani v posebnih člankih.

Kijevska slavnost je porodila načrt za osnovo občeslovanske akademije znanostij ali nauk, in sicer s se-dežem v Kijevu. Ta osnova je znaten pozitiven dobiček. Pa tudi avstrijske Ruse je 900letnica zganila in probu-jevala; konečno je metropolit teh Rusov sam sprožil slavnost in praznik v ta spomin, in bila je svečanost spomina dostojna. Gališki Rusi pa so se vrlo gibali tudi po društvi in shodih ter so napravili v Levovu pre-krasno kulturno razstavo s tem, da so poslali iz vseh krajev znamenite starine na njo.

V obče pa je spomin na krščenje Rusov vzbujeval ruski narod poprek; milijone izvodov raznih knjižic, tiskanih v ta spomin, je prišlo med narod; določili so mnogotero kulturnih naprav v ta spomin, nekako takó, kakor so porabili v spomin 40letnega vladanja cesarja Franca Josipa priliko tudi avstrijski Slovani za raznotere kulturne namene. Takó je poleg Rusov tudi velik del drugih Slovanov mnogo storil razvoju kulture na korist.

Epohalnega pomena je zgodovinski dogodek, da je podelil modri črnogorski knez Nikita svojemu junaškemu narodu državljanski ali takó imenovani imovinski za-konik. Učenjak Bogišić, ki je sestavil to delo na pod-stavi narodnega prava, narodnih šeg in navad, v zmislu slovanskega mišljenja in čustvovanja, je s tem prvič ko-ristil vsemu srbskemu narodu, ki se prej ali pozneje zavé, da je vreden jednakega zakonika, potem pa je storil veliko uslugo vsemu Slovanstvu, ki bo premišlje-valo, kakó in koliko bi moglo v sebi in med seboj oživiti stari slovanski pravni duh. Vsekakor bo Bogiši-ćevo delo vplivalo na slovansko pravno čustvo in mi-šljenje.

Srbi in Hrvati v Dalmaciji so začeli razmišljevati ravno letos, kakó bi se zjedini, in Srbi so prišli do spoznanja, da v narodne zadeve ni treba mešati dogem; dovolj, ako se izvrši jedinstvo najprej gledé na obredni jezik in v strogo narodnih vprašanjih.

Gundulićeva slavnost je po vseh krajih Srbohrvatov obujevala društveno življenje in kazala na krasno pro-šlost, ko so se že pred več stoletji vnemali za potrebno skupno postopanje, za slovansko vzajemnost. Kakó bi ne prišli do takega spoznanja v naši dobi, ko silijo po-zitivne potrebe in sovražniški naklepi na to?

Na Češkem so dobrotniki dali podstavo za posebno češko akademijo; ta bi bila velik napredek, ko bi jo osnovali v zmislu, da bi bila po jeziku pristopna vsemu Slovanstvu. Ali vplivni češki voditelji niti mislijo ne na to, in morda privolé prej v to, da bi akademiki pisali v nemščini, nego v jeziku, ki bi bil Slovanom obči in pri-meren, da bi se ga naučili tudi učenjaki drugih velikih in manjših narodov.

Na Bolgarskem hočejo osnovati pa vseučilišče. O tem bi bilo govoriti mnogo; opomniti je, da v Bolgariji je vse prenezrelo, zlasti pa za tak kulturni zavod prve vrste. Potem pa utegnejo jeziku dati neprimernih oblik in duhu učencev snovij, ki bi vzgojevale vse drugo, nego slovanske može. No, bolgarska ladija plava, in se ne vé, kam se še zateče.

Naposled so pa Slovani l. 1888 sprožili mnogo novih načrtov, ki so ali spodleteli ali pa še le čakajo urésničenja. Takó je bil znameniti ruski Slovan Kirjejev utemeljil svoj predlog, da bi se sklical vesoljni cerkveni sobor, vsaj v mejah pravoslavja in, če ne drugače, ruskih pravoslavnih kristijanov. Ob isti priliki je on potrdil resnično misel, da Slovani opusté mnogo, kar bi jim bilo storiti, samo zaradi tega, ker se preveč ozirajo na to, kar bi rekli tuji ali nasprotniki slovanski. Dobro je Kirjejev zavrnil tako načelo z odgovorom, da tuji nikdar ne prašajo Slovanov o tem, kaj oni namerjajo. Ravno l. 1888. se je pokazalo, da nasprotniki bi radi zatrli vse, kar bi pospeševalo ali utrjevalo moč slovanske kul-ture, in a priori je vedeti, da nasprotniki ne bodo odo-bravali nikdar, kar bi utegnulo koristiti Slovanstvu.

Leta 1888. je bila prilika, da bi bili avstro-ogerski Slovani praznovali 40letnico slovanskega shoda Praškega. Listi, ki zagovarjajo slovanski kulturni program, so do časa opozorili na potrebo, da bi v ta 40letni spomin zbrali se rodoljubi raznih slovanskih narodnostij ter zje-dinili se v bistvenih točkah za skupni program, za složno in soglasno postopanje. Pa bil je to glas iz pu-ščave; temu se ni čuditi, če pomislimo, da je načelnik češkega kluba konec l. 1888., nekaj dni pred prazno-vanjem svoje 70letnice, izjavil se za načela, ki popol-noma nasprotujejo slovanskemu kulturnemu programu.

Tudi obče slovansko šolsko društvo je ostalo samo pri nameri, v tem ko Berolinski Allg. Schulverein se nikakor ne zmeni za to, ali Slovanstvu ugajajo marke, katere isto društvo razpošilja na vse kraje sveta in tudi za šole med slovanskim prebivalstvom. Nasvetovala se je kaka osrednja knjižnica, kakor osrednji časnik za vse Slovane v ruskem jeziku; utemeljeval se je nasvet za kako skupno kulturno društvo, za občeslovansko društvo, poslednje z namero, da bi tiskalo v ruskem jeziku knjige za vsa Slovane, na taki osnovi, kakor je družba sv. Mo-hora. Doslej so taki nasveti in načrti po največ na pa-pirji. Jednako je z nasvetom o društvu, ki bi jedinilo Slovane v tehniških izrazih in v obče v terminologiji. Tako društvo bi bilo največje vrednosti gledé na pravilno razvijanje skupnega slovanskega jezika in pojedinih slo-vanskih narecij.

V obče slovanski duhovi niso neplodoviti gledé na snovanje načrtov, oni so organizatorskega duha, čeravno zgodovinsko nesložni, nejedini. Da se širijo ideje, in da sledé dejanja idejam, je pravilno in naravno. Kjer torej ni še sadu, ki bi ga bile rodile ideje, je znamenje, da

niso še dovolj prodrle, da se niso še dovolj razširile. Zato ni obupati, in slovanskih dejateljev največa naloga je, da vstrajajo v razširjanji in utemeljevanji svojih nazorov, svojih načrtov.

S preverjenjem se vzbudi in utrdi tudi pogum, vsaj pri onih, katerim se ni bati ničesar, posebno pa ne strahovanja zaradi hlebne zavisnosti.

Če po vsem ni bilo ugodno l. 1888. slovanskemu kulturnemu delu, vendar je duhove budilo, bistrilo in jim razkrivalo namere nasprotnikov Slovanstva. Ideje so se širile, in mnogo je slovanskih novin, ki so se postavile trdno v bran slovanskemu kulturnemu programu. Naj-

veče veselje smo doživeli l. 1888. s tem, da so se pojedini dogodki ocenjevali s stališča skupnih kulturnih interesov, naj so se isti dogodki pripetili na jugu ali severji, med manjšim ali večim narodom. Pokazalo se je, da slovansko pleme je deblo z vejami, in da občutijo deblo in veje, ako se zaseče rana kakemu delu tega drevesa. Jednako pa se počuti celo drevo dobro, če veje sapa na kako stran posebno prijetno. Od sočustvovanja do sočustvovanja na podstavi spoznavanja, od tod pa do praktičnega dela! V tem pogledu nas navdaja leto 1888. z dobro nado za bodočnost.

Dr. Rieger in panslavizem.

 b razpravljanji brambenega zakona v državnem zboru je spregovoril obširnije tudi dr. Rieger in se je dotaknil v tem govoru tudi vprašanja o panslavizmu. Samo da bi sprevideli čitatelji naši, kakó napačno sodi dr. Rieger gledé na to točko, in da bi laže umeli polemiko, ki se bo vršila vsled tega proti Riegru, ponatisnemo dotični odstavek njegovega govora tudi mi. Ta del se glasi:

„Spregovorim še o nekem drugem vprašanji, namreč o odnošaji češkega naroda k sedanjemu položaju. Tajiti se ne more, da po vseh nemških listih že nekaj časa veje jako sovražna sapa proti nam. Preiskaval ne bodem, ali se je od tod zanesla v Nemčijo, ali pa kar ondi nastala. Omenil sem to vprašanje in se pri tem spomnil besed Herberta Spencerja v njegovih „Studien für Sociologie.“ On pravi, patrijotizem je za narode to, kar je egoizem za posamične osebe. Ima isti vir, iste prednosti in pomanjkljivosti. Če patrijotizem vzkipi čez mero, zavede narod, da se začne povzdigovati nad sosede svoje, da precenjuje samega sebe, da ga zavede k agresivnemu postopanju. Tako nastane antagonizem, ki se s časom premeni v sovraštvo, ter dotični narod ne more več objektivno in pravično soditi o sosedih svojih. Gospoda moja, nikdo ne bode tajil, da je Nemčija zadnje čase dosegla ogromnih vspehov: jasno je, da Nemčija ima veliko veljavo v Evropi, da ima vodstvo v rokah, da je narod nemški v kulturnem oziru morda prvi med evropskimi narodi.

Gotovo je jako lahko umeti, in je tudi opravičeno, da se člani tega naroda posebno zavedajo, da imajo nek poseben narodni ponos. Pa je tudi dovoljeno vprašanje: ali niste že prekoračili prave meje, kjer vaše pretirano domoljubje moti vaš razsodek tako, da ne morete več pravično soditi o sosedih svojih, da jim torej podtikate tendence, kakoršnih nimajo? Jaz tega ne bodem trdil, pa Spencer pravi tako in se pri tem sklicuje na sodbo znamenitega nemškega učenjaka, ki pravi: „Z našimi velikimi zmagami izgubili smo neko prednost, ki smo jo imeli pred Francozi, namreč objektivno presojevanje. Tudi še danes zaničujemo Francoze zaradi njih ošabnosti, a sami smo si popolnoma prisvojili njih mišljenje, preveli smo je v nemško!“ Gospoda moja! Tega jaz ne pravim, tako pravi Spencer, oziroma znameniti nemški učenjak. Pa, gospoda moja, priporočam vam, da premislite, ali je res tako. Morda je omenjeno po-

manjkanje objektivnosti krivo, da nas nemški listi tako sodijo, in usojam si skromno opazko, da celo velik mogočen narod more imeti škodo, če sosede napačno presoja. V tem oziru je najbrž od tod v Nemčijo šel kak nam neugoden glas, in jaz jako želim, da se merodajni možje iz Nemčije na lici mesta poučé o razmerah, da bodo mogli o nas objektivno soditi.

Predgovornik je trdil, da se nemštvo v Avstriji nazaj potiska, in govoril o tem, kako potrebna da je nemščina častniku. Na to mi je odgovoriti, da je baš Plenerjeva stranka odpravila deželni zakon, po katerem so se na Češkem morali v srednjih šolah češki učenci tudi nemščine učiti. Naša vojska je skupna, avstro-ogerska, zaradi tega bi pa rad videl, kako bode Plener dosegel, da se bodo na želje njegove ozirali tudi Ogri, če je nemščina za vojsko res tako velike važnosti.

Govori se, da avstrijski narodi zlasti slovanski ne marajo za zvezo z Nemčijo. Mari je veliki državnik, ki si je jako prizadeval, da se sklene ta zveza, to storil le iz velike ljubezni do Avstrije? (Dobro in veselost na desnici). Mislim, da je prebrisan mož gledal tudi na lastno korist. (Res je! na desnici). Zdelo se mu je potrebno skleniti to zvezo zaradi nevarnostij ki bolj prete Nemčiji nego Avstriji. To razmerje izvira iz medsebojnih koristij in dobro je, da je tako, kajti odnošaji, ki se opirajo na resnične interese dveh držav, so tudi najtrajnejši. Priznavam, da nismo povsem z vami jednaci mislij gledé te zveze, zlasti z onimi nê, katerim zveza z Nemčijo ni zadosti in želé, da bi bila še tesnejša, da bi postala državnopravno razmerje. Mi smo se izrekli proti temu pri vsaki priložnosti, želeč, da bi Avstrija bila jednakopraven faktor v tej zvezi, da ostane v tej zvezi, da pa ohrani svojo popolno suvereniteto, da pri tem vsak čas more delati politiko svojo, politiko interesov svojih. (Živahno odobravanje na desnici.)

Še o jednom vprašanji se večkrat govori, o panslavizmu namreč, posebno na Ogerskem se vsak dan govori o tem. Res je, da krvna in jezikovna sorodnost približuje narode ter jim daje neke prednosti, tako n. pr. ložje med seboj menjavajo ideje. Da bi pa ta okolnost tudi rušila in snovala države, če jej tudi nasprotujejo druge okoliščine, se skoro trditi ne more. Za snovanje držav so gmotne koristi, zgodovinski spomini, cerkvene razmere in mnogi kulturni in gospodarski elementi dosti važnejši, nego pa vprašanje plemenske sorodnosti in jezika.

Gospoda moja, znano je, da so Poljaki tudi Slovani, torej sorodni Rusom po rodu in jeziku; mislim pa, da ne bode nikdo trdil, da so pretirani panslavisti. (Veselost na desnici.) Pri Nemcih je tudi tako. Danci so po jeziku, rodu in krvi jako sorodni Nemcem, pa se vendar Danci in Nemce nekako sovražijo.

O panslavizmu, posebno o odnošajih češkega naroda k panslavizmu, bila je poslednji čas velika časniška borba. Povod jej je dal nek članek, ki ga je spisal poslovodja slovanskega blagotvornega občestva v Peterburgu. Duhovit češki časnikar je v nekem mesečniku spisal celo vrsto člankov, v katerih odločno zavrača in pobija nazore prof. Lamanskega. Treba se mi zdi tudi omeniti, da je tudi glavni organ mladočeške stranke pobijal nazore Lamanskega. S tem je dokazano, da panslavizem, kakoršen roji po glavah mnogim Rusom, pri zapadnih Slovanih, nima tal. Če si panslavizem tako mislimo, kakor prof. Lamanskij, da bi vsi Slovani vsprejeli ruski pismeni jezik in tudi vero, kar je še posebno nezmislivo, tedaj je res utopija, kar spozna vsakdo, ki se je bavil s kulturnimi in zgodovinskimi studijami.

Gospoda moja! Narod, ki ima tisočletno zgodovino, svojo kulturo, svoj jezik in spomine svoje; narod, ki je v tesnej zvezi z zapadno kulturo; narod, ki je nekako kristalizovan in individualizovan s svojo lastno zgodovino, se

ne more tudi pri najboljše volji pridružiti drugemu narodu in zlititi se z njim. (Res je! na desnici.) To je mogoče le pri jako mladem narodu, ki prvi pot stopi na oder svetne zgodovine. Tak narod je kakor mehak vosek, ki se dá na vse načine preobraziti. Pa pri starem zgodovinskem narodu je to absolutno nemogoče. (Prav res je! na desnici.)

To se mi zdi tako, kakor je s kiparsko ilovico. Dokler je mehka, lahko dela iz nje kipar razne podobe, a kadar se je prežgala in utrdila, se ne dá več premeniti. (Odobranje na desnici.) Nič več ne morete podobe popraviti, po največ, če jo razbijete. (Odobranje na desnici.)

Jaz mislim, da morem izreči prepričanje svoje, da je razvoj našega naroda mogoč samo v Avstriji, in zaradi tega se moramo za Avstrijo vedno odkritosrčno potegovati. (Odobranje na desnici.) Dovolili bi jej sredstva, da se more braniti in ohraniti svojo moč in veljavo, če bi tudi ne bilo to ministerstvo na krmilu, ampak kako drugo (Res je! na desnici.), ker je to potreba za nas, toda, gospoda moja, v tej potrebi nismo osamljeni. Tu stojimo na istih tleh z najvišjo vladarsko rodbino. Brez te države nimamo bodočnosti, kakor jo tudi najvišja dinastija nima brez nje. Vse, kar se stori, da se našej najvišje dinastiji zavaruje slavna bodočnost, je tudi jamstvo za naš narod (Dobro! dobro!), in zatorej bodemo glasovali za ta zakon. (Pritrjevanje in ploskanje na desnici.)

Odgovor dr. Riegru.

Češki listi, ki ne sledé slepo voditeljem naroda, ampak ki pretresajo stvari, odločno zavračajo govor Riegru ob obravnavi brambenega zakona. „Naše Hlasy“ poročajo, da mnogo Čehov ni bilo navzočih v Pragi ob Riegru 70letnici jedino zaradi tega govora; potem pristavljajo med drugim:

„Razsodni rojak (našinec) je dobil iz poslednjega Dunajskega govora Riegrovega preverjenje, da se Rieger vnehlje jednako za zvezo z Nemci, kakor drugokrat za zvezo Slovanov. Kdor se je pred dvajsetimi leti posmehoval „papierjevi ustavi“ neke zapadne države in je poveličeval zdravi absolutizem ruski, ta se je dal danes preveriti o nasprotnem. Kdor je pred leti vlačil Madjare za viteške brke, odkriva danes brezozirno najsvetejše čute Slovanov z besedami: vprašanje panslavizma, zlasti na Ogorskem, izstopa bolešno in s komiško poželjivostjo . . . i. t. d.

Da je naša sodba o poslednjem Riegrovem govoru, o lastni predigrji k Praškim slavnostim, prava, vidimo tudi z drugih krajev. „Mor. Slovač“ pod nadpisom „Znamení doby“ piše med drugim (Naslednji odstavek so ponatisnili tudi drugi listi, n. pr. „Parlamentär“. Op. ur.):

. . . „Da je Rieger zavrnil politiški panslavizem v zmislu državnega združenja vseh Slovanov, razume se samo po sebi. Krvno in jezikovno sorodstvo v resnici med Slovani ne snuje držav; kajti drugače bi morali Srbi in Bolgari vrhu tega zjedinjeni v slovanski cerkvi

biti že zdavna zjedinjeni v državno celoto. Do cela druga pa je s kulturnim panslavizmom, katerim se drzne Rieger odrekati pravico.

Profesor Vladimir Lamanskij, poslovodja slovanskega odbora v Peterburgu, čeravno je, kolikor vemo mi, ta Aristov, je neki izdal brošuro, o čemur pač ni nič znano, potem ko je Lamanskij zgolj kot urednik mesečnika „Izvestija“ med drugim spregovoril tudi o zapadnem slovanskem vprašanji. Lamanskij je, kakor trdi Rieger, želel kulturni panslavizem, namreč da bi sprejeli vsi Slovani pismeni jezik Rusov in neki tudi vero, in da bi s tem osnovala se slovanska jednota. Obžalujemo, če je nameraval Rieger govoriti v državnem zboru o Lamanskem, da je opustil prečitati dotično številko „Izvestij“, kjer ni niti besede o kulturnem zjedinjenji Slovanov v pravoslavni veri, ampak, kjer zagovarja Lamanskij staroslovansko bogoslužje v katoliški cerkvi zapadnih Slovanov in pozivlje rusko vlado, da bi podpirala težnje katoliških Slovanov pri Vatikanu. Istega mnenja je tudi Rieger, kakor je bilo letos dokazano neporečno, in njemu torej ni bilo govoriti o absurdnosti, ako si ni hotel škodovati sam sebi. Kar so dostaje ruskega pismenega jezika, nočemo spominjati Riegra njegove lastne poprejšnje izjave, da je znati vsakemu Čehu ruski, ampak poudarjati samo njegovo sedanje, jako prikladno opomnjo, da ima nemštvo povsod prvo in gospodujoče mesto. Gledé na to in pa z ozirom na okolnost, da se češki narod sam ne more upirati za-

dostno, pritekamo k ruskemu pismenemu jeziku pač ne zaradi sočustva ali ljubezni do ruskega naroda, ampak zaradi lastne potrebe, in to je Lamanskij vzela samo na znanje. Po razpravah pojedinca, kakor je Fran Jeřabek proti Lamanskemu, o katerih homo še govorili, ko jih poštevaljo toliko važnimi, je skušal Rieger dokazati, da pri nas zapadnih Slovanih nima tal panslavizem v kulturni obliki, kakoršno bi želeli Lamanskij in mnogi Rusi; in ko bi bil vendar „kdo“ — kdo da je ta, vedo vsi — ki bi kakor si bodi zagovarjal kulturni panslavizem, ta bi neki bil osamljen v svojih nazorih. Slovanska kulturna jednota je neki utopija, katera je neki očitna za vsakega, ki je proučeval zgodovino in kulturo. Narod, kakor češki, ki ima tisočletno zgodovino, lastno kulturo, lasten jezik, lastne spomine, narod zlasti, ki je z vso zapadno civilizacijo v trdni zvezi, narod, ki je nekako kristalovan in individualizovan po svoji dolgi zgodovini, ne more neki pač, tudi z najboljšo voljo, okleniti se drugega naroda, v njem potopiti se. In zatorej da je kulturni panslavizem nezmisel; kajti jasno je, da je vsakateremu slovanskemu narodu, kakor nam Čehom, Poljakom in tudi drugim, pred vsem do tega, da bi ohranili svojo individualnost, ki se je razvila historički.

Mi smo proučevali zgodovino in kulturo gledé na češki narod, in nam je pripoznati, da smo nekje čitali nekaj o nekem Cirilu in Metodiji, ki sta osnovala slovansko kulturno jednoto v staročeškem jeziku, cirilici in slovanski cerkvi, kakor bi jo hotel obnoviti morda Lamanskij ali pa „kdo“ drugi. Iz kulturnega panslavizma je torej izšla tisočletna zgodovina češkega naroda, in naš narod ima lastne spomine na svetega Cirila in Metodija. Žalibože bile so tekom tisočletnega razvijanja zgodovin-

skega podstave našega naroda porušene, naš narod je izgubil cirilometodijsko cerkev, je sprejel švabščino in latinstvo, je izgubil lastno kulturo in se je pridružil nemštvu, in se je v tem potopil do tega, da se, žal, jedva dá odstraniti tu trdna zveza z zapadno raznarodujočo civilizacijo.

Ne moremo se porusiti ali poslovaniti, ker smo razun v jeziku malo ne nemški. In kako je z našim jezikom, tem ostankom iz tisočletne zgodovine, o tem svedoči naša pismenost, ki se vrši na znanstvenem polji nemški in na druge strani napreduje takó, da se je moral Rieger obrniti s pozivom do češkega naroda, naj bi za Boga kupoval knjige!

Da smo zašli takó daleč, da v parlamentu proglašuje se vsakdo, ki se prišteva svetemu Cirilu in Metodiju, od Riegra brez smisla, za blaznega, ki ostaje osamočen; na drugi strani pa se od istega Riegra hvalisa do nebes veliki nemški narod in zapadna nemška omika, v kateri se vtaplja češki narod, inkristalovani in individualizovani takó, da je pol Nemea po narodnosti in pol Slovana po jeziku, je znamenje sedanje dobe. Vernost k svetima Cirilu in Metodiju je blaznost, utopija; izdajstvo na njih pa zasluga in napuh. Zato je zatajba ali renegetstvo na Slovanstvu in nemška zapadna kultura na češkem jeziku, h kateri se je priznal prvi državnik češke delegacije, Rieger v svojem državniskem govoru velikega obsega o brambenem zakonu, izzval burno pohvalo — Poljakov, ki so se tlačili k Riegru, stiskali mu roko in čestitali. Kdo pa se v češkem narodu predrzne hvaliti tako odpadništvo od naših prvoučiteljev Cirila in Metodija?

Nasledstvo kmetij.

Dr. Gregorec nadaljuje o slovanskih gospodarskih osnovah:

Tukaj posedanje zemljišč ni osobna last, ampak rodbinska, vse je vseh. Spominja nas to na kristjanski komunizem v apostolski dobi. „Omnia habeant communia“! t. j. imeli so vse občno. (Dejanje apost. 2,44.) Več oženjenih parov živi skupno s svojimi otroci, stariši in sorodniki, gospodarijo vsi vzajemno pod vodstvom izvoljenega starejšine ali „kučegospodarja“. Vzgljedna takšna zadruga šteje po 15—20 oseb, posedata zemljišča 25—50 in 60 oral, posloplja za stanovanja in gospodarstvo, pohišstvo, živino; 6—12 volov, 6—20 konj, 15—20 krav, 50—100 svinj, 50—100 ovac, perutnino, 150—300 veder vina. Vse to je vseh. Dednega prava še treba ni, ker nima nobeden pravice samovoljno z imetjem razpolagati. Sleherni pa ima pravico uživati in rabiti pridelke in dohodke od rodbinske lastnine. Vsak otrok dobiva svojo odgojo, sleherni bolnih svojo postrežbo, vsak stari človek svojo oskrbovanje v rodbini. Prevažna socijalna vprašanja o oskrbovanji bolnikov, ubožcev in starcev rešujejo se tukaj na zelo jednostavni in naradni način v rodbini samej.

Star graničar dejal je svojemu sinu, kateri je visoke šole obiskoval ter bil zavzet za razdelitev rodbinskega imetja med posamične sorodnike: „Služil sem tri cesarje, videl Italijo, Francijo in Nemčijo, pa moram reči, da se ubogim, bolnim in starim ljudem povsodi slabše godi, kot pri nas v zadrugah“.

Zgodovinarji trdijo, da baš tem krepkim rodbinskim zadrugam imamo zahvaljevati se, da so jugoslovanski narodi turški jarem bistveno neoškodovani prestali. Tej čudoviti agrarni napravi preti sedaj uničenje, in v to svrhu služi rimsko pravo in pa svobodno trganje zemljišč.

Nes pamet — govorijo tudi o zlobnosti — Madjarov (Grof Lažanski: Zelo resnično!) je l. 1839. v ogerskem državnem zboru sklenila svobodno razkosavanje zemljišč. Vsled tega se je mnogo zadrug razdružilo v očitno škodo kmetskemu stanu na Hrvatskem in vsemu hrvatskemu narodu. Zatorej je ban Jelačić l. 1849. prepovedal nadaljnje rušenje zadrug. Toda hrvatski sabor je isto l. 1870. in 1873. zopet dovolil. Vsak zadrugar more iz zadruge izstopiti, in odmeriti morajo mu njegov delež. Kaj se zgodi? Baš najbolj zanikarni zadrugarji zahtevajo

razdruženje delitev. Ti zapravijo kmalu svoje deleže in se poizgubijo v nemaništvo. Pridni zadrugarji pa imajo sedaj premalu zemlje, ne morejo obstajati, se v dolgove zakopajo in naposled izginejo tudi s posestev. Imam zanimivo poročilo iz Varaždinske okolice. Ondi je več zadrug, katerim se godi dovolj dobro. Zraven živijo razdruženi zadrugarji na svojih zelo majhnih parcelah. Nimajo ne živine, ne orodja. Kedar hočejo svoje njivice izorati, grede k sosednej zadrugi ter si ondi izposodijo uprežno živino in plug. Beda na Hrvatskem je velika na kmetih, menda stanje hrvatskih kmetovalcev najžalostnejše v celem Avstriji.

Bodi mi dovoljeno iz lista „Wiener Landwirthschaftliche Zeitung“ prečitati nekoliko vrstic: „Leta 1819. — torej pred blizu 70 leti — pisal je učeni Tobias Wilhelm v knjigi „Unterhaltungen über den Menschen“ o Hrvatih tole: lepi, vitki, zdravi ljudje prebivajo na blagoslovljenem Hrvatskem, berači in bolniki so tam redki, krasni so prebivalci, moške, ki marljivo iz dolin prst-nosijo na skalovje, da je plodovito storé, ženske, katerih lepoto in skromnost nadkriljuje le njih čistost npravna.“ Tako je bilo l. 1819. Kako je pa sedaj?

Poročilo Zagrebške županije od oktobra 1888 pravi: „Dandanašnje prebivalstvo te županije ni v stanju davkov poplačati — zaradi ubožanja, na dolgu zaostale dače samo v tej županiji naraščajo vsako leto za jeden milijon goldinarjev, trgovina propada, pridelki poljski nimajo cene, ljudstvo ne mara za noben napredek, v brezmernej toposti zameta vse vzajemno-zadružno postopanje in zboljševanje, še boljše ne skrbi za stalnega kupca.

Tako je sedaj na Hrvatskem. Ta očitna gospodarska beda pri hrvatskih kmetovalcih prisilila je naposled hrvatski sabor prekljicati poprejšnje ukrepe svoje ter baviti se z vprašanjem, kako bi možno bilo zadruge ohraniti. Vseh je še sedaj 47.853.

Dovoljujem si prečitati nekoliko vrstic iz govora, ki ga je v hrvatskem saboru te dni govoril poslanec dr. Ante Starčević: „Jaz sem rodil se v zadrugi ter se vzgojeval v nji 15 let. Mislim torej, da morem in smem besedo izpregovoriti o zadrugah, kakoršne so pred 55 leti bile v Liki. Dokler je zadruga čista in nepokvarjena, mora ona smatrati se kot največja dobrotá, v zadrugi ni beračev, ne ubožcev, od kakoršnih se Evropa zmerom boji prevratov. Vsak zadrugar ve, da ima nekje na svetu varnega zavetišča, kjer gotovo dobiva do smrti, česar potrebuje. Pristavljam, da npravstvena spridenost pri nas narašča, čim dalje propadajo zadruge. Ker drugi narodi zadruge ne poznajo, štejejo na milijone nemaničev, ki sovražno nasprotujejo vsem sedanjim političnim in socijalnim napravam. Meni je zadruga svetišče, katero treba vsekakor ohraniti.

Hrvatski sabor je res sklenil ohraniti obstoječe zadruge.

Navajal sem vse to hoteč dokazati, kako more svobodno trganje in razkosavanje zemljišč uničevati tudi tako izborne naprave agrarske, kakor so jugoslovanske zadruge. Sedaj želim še navesti ali omeniti še drugo, tudi slavjansko agrarno napravo. To je ruski — Mir. Tukaj druží se rodbinsko zemljiščno lastništvo z občinskim. Več rodbin vkupaj stori občino. Kar poseda rodbina okoli svojega dvorca, to je rodbinska last. Kar pa ona v poljedelstvo potrebuje njiv, travnikov, pašnikov, gozdov, to je občinsko ali mirovo ter se ne more ne z dolgovi obložiti, ne razprodati. Car Aleksander II. dovolil je Mir ali občinska posestva razdeliti med posamične rodbine. Toda le malo kmetov se je tega dovoljenja posluževalo. Ogromna večina ruskih kmetov, okolu 50 milijonov, prebiva na svojih rodbinskih in občinskih posestvih varno tako, da jih s teh ne more pregnati

noben grajščak, noben upnik, noben oderuh. Naposled omenjam še izvirnega načina, po katerem so severni Amerikanci agrarno vprašanje umeli tako ukrenoti, da imajo sedaj krepek kmetijski stan srednje velikosti.

Prvi naseljenci angleški osnovali so si v Ameriki ogromna veleposestva. Pristaš demokratov in predsednik Jefferson hotel je ona veleposestva razbiti. Poslužil se je najboljšega sredstva, rimskega prava s svobodnim trganjem zemljišč. V 60 letih bilo je delo dognano, veleposestva razrušena. Toda prikazala se je druga nepovoljnost, pritlikasta posestva, zadolženje in odiranje po oderuhih. L 1837. pobegnilo je mnogo dolžnikov pred neusmiljenimi upniki v deželo Teksas. Da bi tukaj pred temi varni bili, sklenila je država Teksas zakon, kateri prepoveduje s hišo preskrbljeno zemljišče prodati zavoljo dolgov. Dom, domača hiša bi naj ostala rodbini nedotakljiva. To je prvi zakon o kmetijskih domih nerušljivih — Heimstättengesetz. — Kmalu osnuje se agrarna stranka, katera ni mirovala, dokler niso vse zavezne severoameriške države sklenole podobnih zakonov na korist kmetiskim domom. Sedaj imajo že krepek kmetijski stan, čegar posestva srednje velikosti, 10 do 160 akres, na katerih živi nad 5 milijonov kmetijskih rodbin, teh zemljišč ne smejo razkosavati, zaradi dolgov pa tudi ne prodajati.

Severni Amerikanci so praktični ljudje. Svoje politične svobode strogo varujejo. Toda učenjakov predsodke in prazne besede liberalcev brez pomisljanja takoj zavrzé, ko izprevidijo, da so pogubne. Jednako bi tudi naj postopali sedaj mi, ko se moremo prepričati, kako svobodno trganje zemljišč tudi naš kmetijski stan tira v propast. Tukaj treba pomagati, to pa hitro, sicer nam kmeta hvallisane liberalne svobode kar uničijo. Sploh pa to ni več vprašanje za domorodca in človekoljuba. Temu glavna skrb sedaj je, kako bi se naj pomagalo? Priznavam in sem tega popolnoma prepričan, da po zgledu slavjanskega mira ali zadruge pri nas postopati ne moremo. Celó slavjansko prebivalstvo v Cislajtaciji žalibog nima več pravega spomina na te naprave. Prikladnejši našim razmeram so zgledi hanoveranskih kmetijskih dvorov in severoameriških kmetijskih domov. In to pot krenil je tudi zakon, po katerem se danes razgovarjamo, ker v § 16. (17) odbija svobodno trganje kmetijskih posestev

Nasprotnikom ne ugaja oni paragraf, ter priporočajo drugih sredstev kmetom v pomoč, namreč: svobodno novo šolo, denarstvenih zavodov, društva in državno enketo, ki bi naj še preiskavala, je li res, da kmetijski stan propada, zakaj in kako mu pomagati? Več teh sredstev imamo itak že dolgo, novo svobodno šolo že 20 let, mnogo hranilnic in posojilnic, zakon za delovanje v družtvih. Toda kljub temu propada kmetijski stan, gotov dokaz, da ona sredstva niso prava; kmetu je treba izdatnejših, treba ga storiti zmogljivega, da se more organizovati sam. Osamljen je preslab boriti se uspešno zoper sile kapitala. Da se trganje zemljišč zabranjuje, to je na korist kmeta, njegove rodbine, občine in naroda. Kaj se zgodi, kadar kmet propade? Hudi nasledki ne zadenejo samo njega, ampak tudi njegovo ženo, otroke, vso rodbino. Ako kmet posestvo izgubi vsled svoje lahkomišelnosti zapravljalivosti ali kake nesreče, trpi tudi njegova rodbina; pahlena je s posestva v žalostno nemaništvo, občina, dežela pa dobi naposled vse na oskrbovanje.

Po mojem mnenju je torej potrebno kmeta braniti zoper silo kapitala in veleposestva, kar se najlaže dosega, ako se svobodno razkosavanje in razprodavanje zemljišč modro omeji.

Zoper nasvetovano državno enketo pa zelo odločno ugovorjam. Meni je ta državni zbor dovolj — enketa. Sijajnejše ni možno sklicati. Saj vidimo tukaj zbranih kmetov, meščanov, plemenitašev, uradnikov, sploh zastopnikov raznovrstnih. Tri leta je odbor pretresaval agrarno vprašanje, podpiran od vlade. Mislim, da nam more zadoščevati toliko preiskovanje.

Sicer pa, kaj bi neki takšna enketa preiskovalna naposled iztaknila? Gotovo le to, kar že itak vemo: kmetu se huda godi, treba mu pomagati. No, sklenimo to in storili bomo najbolje svojo dolžnost! (Dobro, na desni! — Govorniku se od mnogih strani čestita.)“

O naročbi slovanskih novin in časopisov.

(Pismo za novo leto.)

Pragi prijatelj! Ponavljaš mi, da si več raznih slovanskih pismenih jezikov, da čitaš leposlovna in prilično tudi znanstvena slovanska dela; vsled tega da že ne maraš več za prevode, kar ti je možno prebirati v izvornih delih slovanskih pisateljev.

Sklenil si, kakor praviš, naročiti se za naprej ne samo na slovanske knjige, ampak tudi na kak slovanski časopis. Volja te je pogledati, kakó obdelujejo Slovani leposlovje po svojih časopisih, a ob enem se tudi preveriti, kaka stališča zagovarjajo v politiskem pogledu, zlasti kedar ne govore o domačih, pokrajinskih ali separatistiški narodnih težnjah in potrebah, ampak kedar se zanimajo za gibanje svojih soplemenikov in za občeslovanska vprašanja. Rad bi ti torej zvedel za lastno rabo, kakó bi jo tu pogodil najprimerniše toliko bolj, ko ti ne dopušča gmotno stanje, da bi mogel žrtvovati mnogo sam in si po takem prisiljen omejiti se, zaradi tega pa dobiti izvrstno gradivo.

Ob enem trdiš, da si v veliki stiski, kakó bi sovetoval, ko te prosijo sem ter tje, da bi jim povedal, kateri slovanski listi so najbolji.

Ti jako pošteno misliš o slovenskih društvih, ko trdiš, da se malo ali nič ne naročajo na slovanske časopise in novine, zlasti zaradi tega, ker so slovanski listi malo bolj znani društvom, nego tebi. No, drugi pa sodijo, da udje pojedinih slovenskih društev se premalo zanimajo za slovansko literarna dela in vsled tega tudi za slovansko časopisje. Drugače bi društveniki vendar silili na to, da bi se društva naročevala vsaj na nekoliko slovanskih časnikov. Saj še slovenske novine zajemajo le preveč raznotere tvarine iz neslovanskih časnikov, in je morda kak urednik, ki nikdar ne čita slovanskih novin, najmanj pa takih, ki so pisane s cirilico.

Pa jaz nočem motiti tvojega mnenja ter ti želim imenovati vsaj nekatere liste in časopise drugih slovanskih narodov.

Ko je „Slovanski Svet“ našteval začetkom tega leta nekatere slovanske liste, ni bilo to po volji nekemu poljskemu tedniku, da je stal na prvem mestu „Parlamentär“. Morda se je čudno zdelo, da „Parlamentär“ izhaja v nemškem jeziku. O tem se midva ne bova prepirala, ker so modri možje vedeli, kaj delajo, ko so začeli

izdajati list za slovanske potrebe v nemškem jeziku; saj tudi drugi narodi izdajajo glasila iz posebnih razlogov v tujih jezikih. Glavna stvar je namen, in, kakor ti je znano že od drugod, je bil „Parlamentär“ poslednjih let glasilo, ki je dosledno po nepremičnih načelih poučevalo v člankih in temeljitih spisih o pravi skupnosti, o pravem značaju, o zakonih slovanske obče zgodovine, zgodovini pojedinih slovanskih oddelkov in tudi o prazgodovini slovanskega plemena. Do današnjega dne je ta list sporočal o vseh najvažnejših dogodkih in o gibanju vseh slovanskih narodnostij, kolikor imajo pojedina dejstva in gibanja pravi kulturni pomen. „Parlamentär“ je doslej poučeval slovanske rodoljube in voditelje, kakó naj delujejo za trdno bodočnost z najtrajnejšimi pomočki. Ta tednik je učil in utrdil neporušna načela med vsem slovanskim svetom, zlasti pa med avstro-ogerskimi Slovani. Saj so delovali in delujejo pri listu ne samo učeni, ampak tudi državniki, politiški in v narodnopolitiških borbah najskušenejši Slavjani, možaki, osiveli ne samo po starosti, ampak tudi po delu in trudu. Lista s tako podstavo pač ni treba ti priporočati še posebe, in naj bi poleg slovanskih nasprotnikov tudi domače večče zaganjale se v svetlobo, ki se širi po takem glasilu.

Slovenci povdarjajo, da se bližajo Hrvatom; kakó se vrši praktično tako bližanje, ne bom ti omenjal ob tej priliki, ker nama gre za časnike. „Naša Sloga“, ki izhaja v Trstu, in ki zagovarja izvrstno isterske Hrvatove, pa tudi Slovence, ti je znana, ker jo tu pa tam vendar naročajo vsaj nekatere slovenska društva. Ta list, ki tudi ni drag, le priporočaj tvojim sosedom; ker razpravlja Slovcem ne indiferentne zadeve, je kaj primeren tudi za vežbanje v hrvaščini. Izmed večih politiških hrvaških listov ti je znan „Obzor“, ki ga navajajo včasih tudi slovenski listi. O njem trde, da je naroden in katoliški list; med Slovenci bi se utegnil nad njim spodtikati menda jedino oni znani ti pisatelj, ki po besedah dopisnika v „Sl. Nar.“ hoče biti bolj papeški, nego papež sam. Potem je „Hrvatska“, jako odločen list, zagovarja morda doma preveč ozko hrvaško stališče, na zunaj pa zastopa odločno slovansko stališče z obširnimi obzorjem. Čuditi se je, da more list objavljati stalno in vedno ognjevitte članke. Take krvi v Slovcem ni.

Med leposlovnimi listi je „Vienac“ izboren tednik, ima odlične delavce tudi za poučne spise in ti navaja redno boljša literarna dela raznih slovanskih narodov.

„Vienac“ je ilustrovan, kakor njegov mladi tovariš „Dom i Sviet“, ki stopi sedaj v drugo leto. Tudi ta list skrbi za prevode klasiških slovanskih del poleg domačih izvornih del in spisov. Ima nekoliko bolj kozmopolitiško stališče ter se hoče ravnati po obliki in obsegu bolj po znanih tujih ilustrovanih listih. „Vienac“ je med Slovenci bolj razširjen, ima za nje tudi že mnogo zaslug kot zvest stari poročevalec o literarnem življenju na Slovenskem. Ne pozabi naposled priporočati znancem in slovenskim društvom najnovejši list „Il Diritto Croato“, ki izhaja v Pulji, in ki poleg hrvaškega prava zagovarja tudi slovenske interese ter seznanja tuji svet z najboljšimi umotvori in izdelki slovanskega uma vseh slovanskih narodnostij. Tu jo zopet poseben, odločilen razlog, da je list pisan v italijanskem jeziku.

Slovenec ljubi, kakor Hrvata, jednako in iz istih vzrokov tudi Srba ter jima želi popolnega zjedinenja in s tem povečane moči, da bi branila sebe in zlasti tudi opore in podpore potrebne Slovence. V Dalmaciji izhaja odličen tednik „Српски Глас“ („Srpski Glas“), ki dela dosledno za zjedinenje in skupno postopanje v kulturnem, narodnem življenju, prinaša dopise iz raznoterih slovanskih krajev ter se bori neustrašeno v zmislu slovanske kulture. Opomnim ti, da tudi „Srpski Glas“, nikdar ni zahteval, da bi katoliki postali pravoslavni; on bi bil zadovoljen, ko bi zapadni Slovani dobili nazaj slovansko bogoslužje ter strogo loči med dogmati in zunanjo obliko obredov. On je torej popolnoma pravičen katolikom; zato ga ne more nikdo obrekovati lažnjivo, kakor se godi n. pr. „Slov. Svetu“, ki mu od neke strani očitajo, kakor da bi zagovarjal pravoslavje na škodo katoličanstvu. Ali vidiš, kakó hočejo s takimi lažmi pot delati svojim listom?

Jednako izvrsten borilec je tednik „Србобран“ (Sr-bobran), glasilo srpske samostalne stranke v Trojedinici, ki odločno zagovarja interese srbskega naroda nasproti ozkosrčnosti in kratkovidnosti neke hrvaške stranke, nasproti vladi, in je v drugih pogledih, kakor „Srpski Glas“ na slovanskem stališču.

Črnogorci, katere zavidajo mnogi Slovani zaradi tega, da imajo takó razsvetljenega kneza, ti junaki, ki se razvijajo po naravni poti in vsled tega naglo in trdno, imajo tudi v Cetinji svoj „list za politiku i književnost“, namreč „Глас Црногорца“ (Glas Crnogorca). Samo po sebi se ume, da je ta list brez vsake separatistiške politike, temveč zagovarja vzajemnost vseh Slovanov, zlasti pa seznanja Črnogorce z ruskimi brati, kateri so jim moralen zaščit in dejanski dobitnik v kulturnem in materialnem pogledu. „Glas Crnogorca“ odločuje mnogo predalov novim knjigam in literarnim spisom in razpravam.

Na Srbskem imajo sedaj malo pravih slovanskih listov a „Odjek“, list politički, ekonomni i književni, organ narodne radikalne stranke, ni pozabil nikdar, da so Srbi tudi Slovani, in on opominja odločno Srbe, da bi je ne zagazili sebi in Slovanstvu na krive poti, oziroma, da bi jo krenili zopet na rešilne poti.

Med leposlovnimi listi ti imenujem samo ilustrovani list „Босанска Вила“ („Bosanska Vila“), list za zabavu, pouku i književnost. Objavlja v velikem obsegu narodno blago in spise o tem blagu, kakor druge poučne sestavke o slovanski kulturi. List je Slovincem priporočati in želeti, da bi se ga naročilo vsako slovensko društvo.

Med Srbi na severji, med lužiskimi Srbi je „Lužica“. Měsačnik za zabavu a povučenje. Zhromađny (skupni) časopis hornjo — deljolužiskih Serbov. Organ serbskich towarstwow. List priobčuje jedrnate in nad vse poučne spise o ostalinah slovanske kulture na Nemškem, sosebno v okvirji zemlje lužiskih Serbov, objavlja pesmi in leposlovne umotvore severnih bratov ter ima učene, odlične sotrudnike, znane slovanskemu svetu po svojih delih in spisih. „Lužica“ je prezanimiv list in tudi od slovenske strani zasluži največe podpore v zmislu naročbe.

Bolgarskih listov, katerih je več, med njimi tudi dobrih, ti ne morem priporočati, ker jih sam nisem do-bival, torej bi ti ne vedel svetovati, za katere se odloči.

Jednako, če si hočeš naročiti kak poljski list, omejim se na „Kraj“, ki izhaja v Peterburgu, in je „Pismo polityczne, spoleczne, ekonomiczne i literackie.“ Objavlja povoljno mirno, objektivno članke politiške, narodnogospodarske in učene razprave v posebni literarni prilogi: „Przegľad literacki“. V tej naznanja književna dela, leposlovne časopise poljske itd. V glavnem listu donša dopise iz raznih slovanskih zemelj. Menda je ta list med poljskimi jedini, ki se ne oddaljuje toliko od slovanskega stališča in od drugih Slovanov, kakor pa drugi poljski listi. Če čitaš poljski, v tedniku „Kraj“ dobiš obilo in najraznovrstnejšega gradiva.

Čehi razvijajo književnost, pa tudi časopisje na razne strani; krajni in pokrajinski časniki pa zajemajo snovi iz glavnih listov. Tudi je med Čehi različnih strank in barev; njim so namenjene razne novine. Najobsežniše in najodličniše zastopajo slovanski kulturni program „Kroměřížské Noviny“, ki izhajajo v veliki obliki po dvakrat na teden. List obseza vse Slovanstvo v kulturnem pogledu, ima obilo najodličniših sotrudnikov ne samo med Čehi, ampak tudi od drugih Slovanov. Še celó izmed Slovencev listu dohajajo članki in dopisi, in to pravo slovansko glasilo zagovarja v vsaki številki tudi Slovence. „Krom. Nov.“ objavljajo zgodovinske spise in pozitivno poučne snovi iz slovanskega kulturnega sveta. Tega lista bi ne smela zanemarjati slovenska društva, če jim je zares mari za pravo spoznavanje tega, kakó se je gibati in sukati skupno Čehom, Slovincem in Hrvatom. Jaz

list priporočam se posebno tudi tebi, ki se toliko zanimaš za cirilometodijsko cerkev in njeno zgodovino med zapadnimi Slovani. „Krom. Nov.“ vplivajo tudi na druge češke liste, ki so sicer manjšega obsega, pa so na enakem slovanskem stališču. Tak list so n. pr. „Naše Hlasy“, „Moravska Slovač“, ki odločno razkrivajo slabost politike staročeškega kluba ter vzbujajo narod s pomočjo slovanske zgodovine in sedanjih slovanskih potreb. Gledé na odločnost bi ti imenoval tudi list „Pódřipan“, ki ima velike zasluge v dotičnem delu čeških dežel.

Sosebno se odlikuje po učenih razpravah in obćih kritikah list „Čas“, ki se iz polumesečnika odslej spremeni v tednik. Ta list se ne suče po vetru Mladočehov, ne Staročehov, ampak biča s pozitivno kritiko doslej nakopičeno gnjilav zlasti v češki literaturi. List je nevmiljen v razkrivanji in dokazovanji nedoslednega vedenja pojedinih čeških veljakov. S tem pridobiva vedno več čitateljev, in zlasti šolska zrejša mladina se ga oklepa z navdušenostjo. „Čas“ ob enem razpravlja slovanska obća vprašanja, in je vreden največje podpore tudi nečeške slovanske inteligencije.

„Zlatá Praha“ spada med najboljše leposlovne, ilustrovane češke liste. Ž njo se združi z novim letom jednako odličen leposloven list „Ruch“.

Kar se dostaje ilustracij „Zlate Prahe“, sme tekmovati z vsemi enakimi listi drugih, tudi največih narodov. Mnogo priobći tudi iz slovenskih zemelj slik in popisov in tudi slovenske književnosti ne prezira.

Slovaki, kakor se sami imenujejo, Slovenci ne morejo vzdrževati mnogo listov, ker so gmotno preubogi in politiški preveč zatirani, ali vendar so njih „Národní Noviny“ pravi ponos vsega naroda in čast slovanskemu imenu. Plodoviti, učeni in pravi slovanski pisatelj in pesnik Svetozár Hurban Vajansky podeljuje temu listu izbornih člankov in spisov, razpravljajoćih Slovanstvo od najvažnejših strani. List ima v vsaki številki polno poučne snovi v politiškem, narodnem in slovansko-kulturnem pogledu. Sosebno razpravlja tudi madjarsko politiko in gospodarstvo. Pisan je v jasnem, preprostem, jedrnatem slogu ter deluje vspešno za Slovake in pouk tudi ostalemu Slovanstvu.

Samo slovanske odbrane umotvore zasleđiš tudi v leposlovnem slovaškem listu „Slovenske Pohlady“, kateremu je na čelu navedeni prezaslužni pisatelj in Slavjanin Vajansky. Oba lista priporočaj Slovincem, ki se hočejo neposredno poučevati o toliko sorodnem in po jeziku Slovincem bližnjem narodu slovaškem.

Huda se godi tudi avstro-ogerskim Rusom, naj si bivajo na Ogerskem, v Bukovini ali v Galiciji, kjer jih je velika večina. Njim vsiljujejo potujćeni rojaki ali renegati nekaj časnikov, katere podpira nalašč tujstvo. Paćijo jim po takih novinah pravopisje in jezik. Ali rodoljubi se žrtvujejo, da vzdržujejo tudi prave novine in

časopise. Na čelu jim je „Червоная Русь“ („Červonaja Rusj“), ki izhaja v Levovu po 3 krat na teden, zastopa avstro-ogerske Ruse, zlasti pa gališke takó, kakor bi bilo želeti, da bi imel vsak slovanski narod enakih glasil. Ni vprašanja, katerega bi list ne razpravljaj zgodovinsko in s sedaj veljavnimi razlogi, ter poštevaj nad vse tudi vrednost kulturnih pomoćkov. Bori se, da bi ostale ne-prekračene pravice cerkvene in gledé na jezik s starim slovanskim pravopisom in v utemeljenih pravih ruskih oblikah. Prinaša raznotere novice tudi z Ruskega in kljub najvećim zaprekam zameta vsakatero oportunistvo ter neustrašeno poučuje vedno lojalni ruski narod. Česar ne more primerno označiti „Červonaja Rusj“, to dopolnjuje „satirićesko-politićeskaja gazeta“ „СТРАХОПУДЪ“ („Strachopud“), ki ima posebno prilogo: „Literaturnoje priloženije k Strachopudu“, namreć list „Бесѣда“ („Besěda“). „Strachopud“ biča politiške nasprotnike in bedake, „Besěda“ pa poučuje in zavraća literaturne spake in pokveke. Urednik Monćalovskij je izreden satirik in pisatelj pri obeh listih. Na Dunaji imajo gališki Rusi ilustrovan mesećnik „Наука“ („Nauka“), ki slovi po prekrasni, preprosti in jasni pisavi in temeljitem poučevanji gledé na vero, cerkev, kulturo in narodno delovanje, pa tudi gledé na kmetijstvo. Staroslovenskemu tekstu iz svetega pisma prilaga ruski prevod. Še bolj za praktiće namene in še preprosteje piše novi list „Русская Правда“ („Russka Pravda“), ruski ilustrovan mesećnik, ki izhaja tudi na Dunaji „dlja ruskiih mužikov“. List jako ugodno odbira snovi ter se je nadejati, da dobi široka tlá med narodom.

Naj slabša je z ogerskimi Rusi, ker jih je malo; vendar niso sporočila še zamrla, in imeli so preoćićnih dejateljev, da bi se ne spominjal sedanji rod vsega tega, kar so oni storili za zapuščeni in še bolj stiskani narod. In saj je slavni Adolf J. vitez Dobrjanskij rojak ogerskih Rusov, katere je osebno probujeval in povzdignil sam do narodne zavesti in boljšega tudi gmotnega gospodarstva. Ravno v prećastitljivem starćeku Dobrjanskem, ki, čeravno se bliža že 90. letu, vendar še neumorno deluje kolikor za avstrijske Ruse, toliko in še bolj za avstrijske Slovane v obće, ravno v tem prezaslužnem državniku in ućenjaku imajo ogerski Rusi spodbuden zgled, da se ne pogube v madjarstvu popolnoma. Književnost jim zatirajo, vendar pa jim izhaja sedaj „Листокъ“ („Listok“), ki se poteguje za vsestranske interese.

Na Ruskem je pa mnogo velikih in manjših listov, da je jako težavno odbirati. Za dnevnike bi morda ti in drugi niti časa ne imeli. Med temi bi bil „Свѣтъ“ („Svět“) primeren, prvić, ker razpravlja dnevna vprašanja na kratko in vendar jasno, potem pa ker je manjše oblike, manjšega obsega in jako po ceni. Ta list seznanja čitatelje tudi z znamenitišimi odstavki iz spisov drugih ruskih listov, zlasti mesećnikov, objavlja v „listkih“ romane itd. ter prinaša raznotere novice in drobtine iz

ruskega sveta. „Moskovskija Vedomosti“ niso več, kar so bile pod Katkovim, kakor si ondan čital tudi v „Sl. Nar.“; tam so se ugnedili že Židje, in kjer so ti zraven, veš kaka je z listi. Saj imaš zgledov le preveč na Dunaji in drugod. Drug dnevnik je „Варшавскій Дневникъ“; ta zmerno poučuje o vsem slovanskem svetu, zlasti pa o ruskem. Imaš mnogokrat razprave in dopise tudi iz Avstro-Ogerske. Učenih spisov mu ne nedostaje, in to bi tebi ugajalo. Med tedniki poznam jaz najbolje „Русское Дѣло“ („Russkoje Dĕlo“), ki razpravlja politiška, narodna, cerkvena in najbolj narodnogospodarska vprašanja. Za poslednja ima že urednika veleveščega in poleg tega strokovnjaških sotrudnikov. List je za pravo narodno ekonomijo, ki je odločilna v državi, v kateri se ni boriti za obstanek narodnosti posebe. Zanima pa se „Russkoje Dĕlo“ za vse slovanske narodnosti ter objavlja vestno in objektivno sestavljena poročila tudi iz Avstro-Ogerske. Gledé na slovanska kulturna vprašanja ta list ni z nami jednih mislij, to pa najbrže zaradi tega ne, ker ne poštevna naših razmer, kakor mi. S kulturnim programom avstro-ogerskih Slovanov pa so soglasna „Извѣстія“ („Izvestija“) St. Peterburgskago slavjanskago blagotvoriteljnago Obščestva, ki izhajajo pod uredništvom učenega profesorja V. Lamanskega. Ta mesečnik kaj temeljito opisuje v posebnih sestavkih politiko, narodne težnje, gospodarske in literaturne razmere, v obče vsestransko gibanje pojedinih slovanskih narodov. Zanima se seosebno tudi za Čehe, Hrvate, Slovence ter sprejema tudi poročila o teh narodnostih. Ne gledé na zamero od te al one strani poštevna sedanje položnje s stališča mednarodne politike, in zato napadajo zlasti urednika Lamanskega slovanski separatisti, kakoršni so vsi politiki, ki se potegujejo za deželno avtonomijo in deželni federalizem.

Ker ti je mari, da bi ne zašel v politiki, in ker želiš videti srečne narode v mogočnem našem cesarstvu, daj se naročiti na „Izvestija“; kajti poučnišega za Slovence lista ne dobiš v Rusiji. Videl boš, kaka pisma pošiljajo naju rojaki o slovenski politiki v ta list, kateri vsled tega ni po volji tudi neki vrsti sedanjih politikašev na Slovenskem.

No, iz teh listov, katere sem ti navedel in tu pa tam označil po svoje, utegneš vendar odbrati si kak, ki ti bo ugajal. Jaz sem ti svetoval po svoji zavesti in vesti; več ne moreš zahtevati od mene. Slovenske liste pa sam poznaš; zato ti jih ne bom označeval. Ti so vsi dobri po svojih namenih; za poštene jih imam že zaradi tega, ker nimajo židov ne za urednike, ne za sodelavce, potem pa iz pozitivnih razlogov, ker jih izdajajo iz rodoljubja in se pri vsakem žrtvujejo bolj ali manj duševno in gmotno. Razlika se ve da je tudi med njimi, pa vendar ni politiških razlik, da bi osnovali na njih podstavi posebne, določene stranke. Razlike izvirajo bolj iz bojzljivosti, nevednosti in iz oportunistva, nego morda iz načelnega navskrižja. Pa te stvari ne bodem razkladal obširniše. Slovenski listi so dobri, in kak misli, da je najboljši. Pa v tem pogledu se drži ti načela podlistkarja „Sl. Naroda“. Ko je bila „Soča“ izrekla v posebni notici, da bi utegnil biti ali postati „Slovanski Svet“ najboljši slovanski list, je navedeni podlistkar po pravici opomnil, da superlativ „najboljši“ je jemati relativno, in takó sodi tudi ti, da je vsak slovanski list relativno najboljši. Takó bodo zadovoljni vsi na podstavi onega načela, s katerim se potegujejo za narodno enakopravnost; kajti poštevnaš vse te liste za jednakovredne, ako jim pridevaš vrednost relativnosti.

No pritrđi ti pa tudi oni podlistkar, če je kak list v več točkah relativno boljši od drugih, da je ta relativnost ugodna dobroti, in da potem se razlikuje tudi vrednost listov. Konečno želiš gotovo tudi ti z menoj, da bi se približali slovanski in slovanski listi superlativno dobroti brez vsake omejenosti, in da bi pomenil pridevek „dober“ toliko kot najboljši.

Toliko, da se boš vedel ravnati ob novem letu za se in za svoje sosede in prijatelje.

Ves tvoj

Fran Podgornik.

V Gorici, 20. decembra 1888.

Vzori slovaškega narodnega vezenja.

Pod naslovom „Uzory slovenských národných výšivok“ (Vzorci slovenskih (slovaških) narodnih vezenj (štikanj), so priobčile „Národné Noviny“ naslednji sestavek:

„Kjer prodirajo umetniki v podstavo narodnega duha, tam dospevajo do vrhunca dovršenosti. Kjer narodne množice skupno sodelujejo pri umetnostih, tam se vstvari podstava za razvoj svojstvenega, narodnega umetnostnega sloga.

Pri nobenem narodu se ni razvila in vstvarila taka množina in v taki dovršenosti umetniških živiljev ali prvin, kakoršne je vstvaril s svojo kulturo narod slovanski brez vsake soudeležbe inteligentnega sloja. In ker ima biti ta materijal podklada daljšega razvoja narodne umetnosti, utegne s sodelovanjem slovanskega razumništva vzrasti umetni slog prve vrste.

V pogledu kakovosti in kolikosti tega materijala imajo med Slovani prednje mesto Slovaki. Ali pri nas

so iz tega prebogatega zaklada zajemali in uresničili še malo, krivda je v razumništvu. Narodno življenje slovaškega neobraženega sloja v obče je pokazalo še malo del pozitivne cene. Kar se je iz mnogoterih narodnih poročil že posnelo in zabeležilo, to so pesmi, bajke, po-vesti, praznoverje, igre in prislovice, na katerih zbiranji so sodelovali veliki možje, kakor: Kollár, Šafárik, Blahoslav, Dobřinský, Škultéty, Rymavský, Kadavý, Krčméry, Chra-stek, Holuby in drugi. Kar obsezajo te zbirke, je nepre-čenljiv zaklad, očitno svedočeč o veliki nadarjenosti na-roda slovenskega, zaklad, pri katerem se ustavi vsak na-obraženec z začudjenjem, in kateri nam zavida vsak drugi narod.

Ali tvornoumetna sporočila se do nedavna niso po-števala, bila so krita v množici naroda. Tujstvo nas je okradalo, izkoriščevalo nas sebi na slavo. Druge slovan-ske veje so se naglo podvzdale ohraniti svoje kulturne spomenike, kateri polnijo danes že cele muzeje. Rusi, Hrvati, Srbi so izdali krasna in obsežna dela, ilustrujoča tvorne umetnosti svojega naroda. Čehi, Poljaki tudi že zdavna delajo v tem zmislu in izdajajo podobna dela, hoteč s tem ne le ohraniti plode, vzrasle na polji do-mače kulture, ampak tudi vplivati na daljši njih razvoj.

Še nedavna smo posvetili pri nas pozornost domači umetni obrti našega naroda. Z razstavo v Turč. Sv. Mar-tinu smo izvršili epohalno delo v narodnem življenji.

Glasovi izmed občinstva.

Vabilo na naročbo „Sl. Sveta“, katero je v tej št. na prvem mestu, je bilo kot priloga n. pr. „Sl. Narodu“ raz-poslano že 25. dec. t. l. Prej že in takoj na to vabilo se je oglasilo mnogo rodoljubov, kateri v posebnih pismih spodbujajo nas k nadaljnjemu izdajanju lista. Nekateri utemeljujejo tudi svoje misli ter kažejo, da niso še dovolj globoko premišljevali važnih kulturnih vprašanj slovanskih. Takih smo še posebe veseli, da se nam pridružujejo, ker se nadejamo, da razumemo polagoma drug drugega. Došla so nam pisma tudi od čeških rodoljubov, od galiških Rusov itd., ki menijo, da je samo po sebi umevno, da dobi list dovolj podpore. Oglasili so se med Slovenci tudi taki rodoljubi, ki se hodujejo nad malomarnostjo ne-katerih slovenskih krogov. Razne izjave so jako poučne, in ne vemo, ali bi bili zadovoljni z njimi oni slovenski rojaki, na katere utegnejo meriti. Zato priobčimo samo nekatere stavke in naposled jedno pismo, o katerem želi dotični rodoljub, da je priobčimo v celoti.

S Štirskega piše prijatelj „Sl. Sveta“ med drugimi: „Glede na gmotni razvoj lista bi ne mara ne škodilo, povedati marsikaj bolj po domače; kajti inteligencija, kateri je namenjen, pokazala je proti njemu zadostno svojo malomarnost.

S Tolmingskega se je oglasil rodoljub z daljšim pismom ter je obečal pristopiti listu tudi kot sotrudnik. Ta piše med ostalim: Ne morem pa Vam zadosti izraziti svojega odkritosrčnega veselja, da Vam ni upadel pogum

Jaz stalno posvečujem svoje skromne sile takemu predmetu; označujem, rišem, studujem, sestavljam vzorce vseh krajev Slovaškega, pomnožujem svojo zbirko z dra-gocenimi izvorniki in dajem na različnih krajih Slova-škega izgotovljat predmete, prikladne potrebam v izobra-ženih rodovinah. Dajem s tem narodu priliko k zaslužku in k vzdrževanju in razvijanju domače naše obrti.

Da bi pomnožil vzorce slovaške in da bi jih raz-širil med narodom, odločil sem se izdajati barvene ilu-stracije slovaških vezenj pod imenom: „Vzory slovenských národných výšivok.“ Vzory bodo izhajali mesečno na jedni poli. Predplatna cena celoletno iznaša 1 gld. 50 kr. Uredništvu „Slov. Pohladov“ in „Domu a Školy“ bosti razpošiljali s svojimi listi „Vzory“. Denar se pošilja pod mojo adresno: „Pavel B. Sochan, Konvikt II. p. v Pragi.“

Opomnja uredništva. Glede na to, da se po sloven-skih deželah, kakor drugod poizgubljajo domači vzorci (muštri) vezenja in druge umetne obrti, opozarjamo tudi mi na ta naznanjeni list. Sosebno šolam in učiteljstvu priporočamo ta list, zlasti pa novi obrtni šoli v Ljub-ljani. Mnogo je Slovank in med njimi tudi Slovenk, ki so same nadarjene in navdušene za vezenje; take naj si priskrbé slovaške vzorce, imenitne po vsem kulturnem svetu, ne samo po slovanskem.

pri toli tužnih okolinah, ter da nameravate še nadalje izdajati list. Izvrstno: Gospodi pomozite!“

Izmed avstro-ogerskih Rusov došlo nam je daljše pismo, iz katerega naj navedemo naslednje stavke: „Kar se dogaja pri Vas, seosebno pa v Ljubljani, in kako ravnajo z Vami, o tem se ne čudim toliko, ko so vsi poslanci Kranjske povodom staročeškega shoda odposlali načel-niku tega shoda, dr. Riegru telegram, v katerem brez pomisleka odobravajo težnje v doseženje lastnega državnega prava in v izvršenje nesrečnega deželnega federalizma, in v katerem telegramu se izražajo, da je ta program Riegrove stranke jedino rešilen. . . . Vaš časopis ob-seza izvrstne članke, je v obče vzorno uredovan, in meni se je list prikupil, kakor najbrže jednako tudi vsem drugim čitateljem. . . . Stopite v novo leto z novim pogumom . . .“

Z Moravskega nam piše učen in iskren češki ro-doljub: „Nadaljujte, ker „Sl. Svet“ Vam dela čast pred slovanskim svetom . . .“

Naj sledi še pismo v celoti, kakor želi sam gosp. dopisnik, rodoljub slovenski.

S Primorskega,

Častiti urednik!

Priloženega, mislim, da mi ne ovržete, kar se Vam bo dozdevalo, da bi utegnulo raniti Vaš čut o časti; saj mi ni tukaj za osebo, ampak le za prekoristno stvar, ki je po Vašem listu zastopana.

Zvedel sem, da „Slovanski Svet“ ima konec leta znaten deficit, in da ga utegne prav ta denarni primanjkljaj pokopati, kar bi bilo gledé na nadaljni razvitek Slovencev velika škoda, ker, naj sodimo o listu kakor hočemo, moramo vendar na vsak način pripoznati, da je jedin list, ki nam kaže pravi cilj rešenja. Podpisani, ki je „Slov. Svet“ pazljivo čital, je še le iz njega sprevidel, kakšen da mora biti slovenski program, po katerem je mogoče pripeljati naš narodič do duševnega in gmotnega blagostanja in do uresničenja narodne rešitve.

Priznajmo, da je le naključje, da take izredne moči, kakor se nam kažejo v „Slovanskem Svetu“, razodevajo svoja posebna znanja in svoje za naš narodič jedino rešilne nazore v našem narečji, in da ne vemo, koliko

časa da nam utegnejo še ostati. Skušajmo torej te moči, če tudi ne za zmerom, vsaj za delj časa izkoristiti v našem specijalnem interesu. List je silno podučljiv, treba ga je pazljivo brati in premišljevati. Potrebno je, da se vsak kolikaj inteligenten Slovenec seznaní z njegovimi mislimi. Zato je potrebno, da si ga vsak za se omisli. Čitalnice in druga društva naj ga imajo pa le za one, ki si ga zaradi resničnega uboštva ne morejo sami omisliti, in pa za arhiv

Le na tak način nam bo mogoče list vzdrževati, akopram predobro vemo, da ne bodo imele sodelujoče moči primerne odškodnine, ker vemo, da delajo gotovo uajveč le iz pravega rodoljubja.

S posebnim spoštovanjem udani

dr. R.

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

„Slovanski Pravniki“. Dodatek. Shod slovenskih pravnikov v Ljubljani od 15. dec. t. l. je sklenil osnovati „Pravniško društvo“, ki bi prevzelo izdajo „Slovenskega Pravnika“. Dokler tega društva še ni, bo dosedanje uredništvo nadaljevalo izdajanje lista. Iz opomnje, ki smo jo napisali, predno smo vedeli o nameri za novo društvo, je razvidno, da nas veseli korak slovenskih pravnikov. Dosedanji izdajatelj dr. Mosché sam pristavlja da „Slovenski Pravniki“ je in ostane živa potreba za slovenske pravnike in za slovensko uradovanje, torej za narod slovenski.

G. Gorupu, slovenskemu dobrotniku, je posvetil slovenski pesnik, Simon Gregorčič gledé na izredne darove in podpore nasproti celemu slovenskemu narodu posebno pesem. v kateri so n. pr. vrste: „Ti silno res veliko položil si domovju na oltar. Neštetim krasno si podal priliko, da duh prešine jim prosvete žár, S tem širiš sam med narodom omiko ter dvigaš sveto domovinsko stvar; Oj, blagoslovljena Ti roka zlata, ki v luči, k sreči nam oklepa vrata. Zgubi pač mnogokaj se v časov tiri, A vélik, blagi čin živí vselej, Iz roda v rod se plod množi mu, širi, Iz roda v rod delí dobrot brez méj, — Dobrote té pa novim spet so viri, Ki več in večjih porode poznej; A kdor je bil dobroti prvi óče, Ta vstvaril je posredno vse bodoče. — Kakó naš rod naj Ti ne bo hvaležen?! . . . Na vek ostane Tvoje blago delo, Na veke bóde Ti imé slovelo!

Muzejsko društvo za vojvodino Kranjsko, ki je oživelo lanskega leta, je prevzelo nalogo vsestranski gojiti deželoznanstvo, pomnoževati v dež. muzeji znanstvene zbirke, prirejati dotična predavanja ter z izdajo izvestija širiti in pospeševati deželoznanstvo. V ta namen vabi društvo, ki je prevzelo nalogo tudi nekdanjega zgodovinskega društva k pristopu. Gojilo bo zgodovino in naravoznanstvo. Letna društvenina znaša 3 gld., pristojbina za diplom v slov. ali nemšk. jeziku pa 1 gld. Oglasila pristopna sprejema muzejski kustos K. Deschmann ali pa g. magistratni oficijal Jovan Robida, oziroma kak drug odbornik.

And. Pirnat, jeden najstarejših rodoljubov slovenskih, ustanovnik Celjske čitalnice, ravnatelj bivše banke „Slovenije“, delujoč na narodnem polji že l. 1848., je umrl dne 23. decembra t. l. v Ormoži na Štajerskem.

Banka „Slavija“. Od 1. januarja do 30. septembra 1888 bilo je sklenenih 53.150 novih zavarovanj za 55.710.058 gld. ter se je vplačalo zavarovalnine in pristojbin 1.279.472 gld., izplačalo pa škod 444.818 gld. Pokojninski fond zastopniški znaša 78.915 gld.

Volilni red za Koroško. V državnem zboru so izročili slovenski poslanci dr. Ferjančič, Klun, Šuklje in tovariši načrt zakona, s katerim bi se predrugačil državno-zborski volilni red za Koroško. Po tem načrtu bi se izločil sodni okraj Feldkirchen iz Celovškega ter pridružil Špitalskemu volilnemu okraju, istotako Šmohor Beljaškemu, Paterajan Špitalskemu okraju. Predlog so podpisali tudi tirolski konservativci. Kakó se bodo glasili protesti koroških „liberalcev“ pa sedaj, ko ščuvajo še vedno po slovenskih občinah, da bi razglašale izjave, kakor da bi bili koroški Slovenci popolnoma zadovoljni s dosedanjim ponemčevanjem na vse strani?

Koroška. „Mir“, jedini časnik gorotanskih Slovencev, ki stoji 1 gld. 24 kr. na leto, piše „Staremu letu v slovó“ med drugim: „Čeravno pa je le pičlo to, kar smo dosegli od vlade, smo vendar koroški Slovenci storili v tem letu močen korak naprej. Ustanovili smo dve posojilnici, v Dravogradu in Diokšah. . . . Začetek je s petimi posojilnicami storjen. . . . Lepo se je pri nas razcvetla šolska družba sv. Cirila in Metoda. Ustanovili smo lepo vrsto krepkih in zdravih podružnic. Prejšnji ledeni mraz in prejšnja otrpnelost je izginila z Gorotana: Ciril-Methodove podružnice napravljajo zbere in veselice, narodni Slovenci se na njih shajajo in drug drugzuga spodbujajo k daljnemu delu za blagor domovine in slovenskega rodu.“

Ne prodajmo svojih otrok! „Miru“ pišejo iz Ovber na Koroškem, da hoče ondi novi graščak baron Helldorf dati 1000 gld. za novo šolo, pa samo tedaj, ako se zavežejo, da ostane šola na veke nemška. Ta baron je tipičen zgled nemških baronov niže in više vrste, takó v Baltiških pokrajinah, kakor na Koroškem in drugod. Ravno v tem, da baroni in graščaki pokupujejo zemljišča med Slovenci, zlasti med Slovenci na Koroškem, tiči gledé na bodočnost največa nevarnost. Koliko je tu narodnega dela!

G. Volarič, Slovincem že znan kot skladatelj, ima, kakor smo zvedeli, zopet celo serijo skladieb, in sicer pesmij in komadov za klavir. Med temi je neki takih,

ki svedočijo o lepem njegovem napredku in bi obogatile slovensko glasbeno literaturo. Vredno bi bilo torej, da bi se dobil takim skladbam g. Volariča založnik in v obče gmoten podpornik za prizadevanje nadarjenega skladatelja.

Izselnikom v Ameriko, oziroma Brazilijo, v svarilo je objavilo c. kr. ministerstvo vnanjih poslov telegram od konzulata v Rio de Janeiru: „Tristo avstrijskih priseltnikov s potnimi listi je prišlo tu sem; zavedeni in prevarjeni so v največi sili in revi; zahtevajo vrniti se v domovino. Tukajšnja vlada se ne mēni za to“. Slovenski listi so že zdavna opominjali, naj bi naši ljudje ostajali rajši doma. Italijanski listi na Primorskem pa so se veselili, da se izseljujejo zlasti tudi Slovenci iz tržaške okolice. V resnici je to narobe svet. Vsako leto prihaja v Avstro-Ogersko po več deset tisoč Italijanov, kateri dobivajo tu povoljnega, včasih celó tolstega zaslúška; slovanski reveži pa da bi tu kruha ne imeli! Vrhu tega vidimo, da se naseljujejo Nemci po Ruskem, po Balkanu, kjer dobivajo svet, plodovit svet po ceni; a Slovani sami se izseljujejo iz slovanskih zemelj, tujcem na veselje! Ako znajo agenti pridobiti si slovanske ljudi za tuje dežele, ali bi ne bilo možno vzbuditi in urediti pošteno agitacijo, kolikor je je sploh treba, da bi Slovani selili se po slovanskih zemljah?

Gimnazije na Slovenskem. V Ljubljani napravijo neki že drugo leto 1. razred za drugo spodnjo gimnazijo, v Mariboru pa osnujejo nekaj takega, kar bi odgovarjalo slovenskim paralelkam. Gledé na gimnazijo v Kranji ni še neki izrečena poslednja beseda o nje konečni osodi. Za Gorico pa bi bilo treba snovati vsoporednice za Slovence, Italijane in Nemce. Jednako je treba stvar še pretresati gledé na gimnazije v Trstu in Celji in drugod.

Mir in sprava. „Edinost“ je objavila pod tem naslovom jako poučno razpravo, v kateri dokazuje, kakó je treba, da podpira vera in narodnost druga drugo. Ena se mora zlagati z drugo; zadnja mora biti v podporo prvej, in prva ne bode pravega vspeha imela, ako je v nasprotju z narodnostjo. Iz sovraštva ene nad drugo nastane prepir, kateri je toliko enej, kakor drugej v neizmerno škodo. . . . Mir med narodnjaki in slovenskimi klerikalci; ta dva pojma spojita naj se samo v jednega ter jeden drugzega podpirata; kajti grdo in nečastno je za nas, da sta si med nami učiteljica miru in sprave in narodna ideja v nasprotju; tem bolj zategadelj, ker je narod slovenski poznat kot veren katoliški narod. Mir in sprava naj bi pa vladala tudi med našim bornim narodom in Slovanskem sploh, katerega miru pa bi pred vsem ne smela motiti vera“.

Besede lista „Ed.“ so prepričevalne. Kdor bi kljubu temu kalil mir, bo treba za-nj drugih dokazov. Zaslēpljenci so škodovali že mnogo narodu in veri!

b) Ostali slovanski svet.

Akad. društvo „Slovenija“ je praznovalo dvajsetletnico svojega obstanka. Želimo društvu nadalje krepkega življenja, in nas veselijo, da se društveniki pripravljajo na delovanje v zmislu slovanske kulture.

Pomoč kmetijstvu in s tem narodom. Pod naslovom „Abhilfe“ je „Parlamentär“ od 23. dec. t. l. objavil veči članek o državno-zborski razpravi, ki se je sukala o nasledstvu kmetij. Z veliko marljivostjo razbira izjave raznoterih poslancev ter konstatuje, da sta govorila o slovanskih gospodarskih osnovah Čeh Žáček

in Slovenec Gregovec, in da so poslanci raznih strank sami izjavili se za osnove, kakoršne so v slovanskem „Miru“ in slovanski „Zadrugi“. Dokazuje potrebo, da se avstrijski Slovani, katerim je tuje pravo pokončalo take osnove, dobro poučé o bistvu zadruga in mira.

Kajti pravo o nasledstvu kmetij bo vsled sprejetega zakona v državnem zboru prišlo na vrsto in razgovor po deželnih zborih. Tu še le dobi stvar pravo važnost, ker so deželni zbori sestavljeni iz zastopnikov slovanskih in drugih narodnostij. V deželnih zborih bo hvalil Nemeec svoje nasledstveno pravo, svoje gospodarske osnove in bo tudi v tem zmislu glasoval ter, kjer ima večino, vsiljeval slovanskim narodnostim nemško in s tem združeno rimsko pravo gledé na nasledstvo kmetij. Slovan, kjer ima večino, sprejme, če bo prav poučen, za se pa slovanske osnove in jih vsili tudi Nemcem in drugim narodom. Iz tega je razvidno, kakó deželni zbori ne morejo ustrežati potrebam raznih narodnostij in ne morejo delovati v zmislu narodnostnega člena, ki zagotavlja narodnost in torej celó po nemških izvodih tudi pravo o narodnih osnovah gospodarstva v obče. Gledé na vse to bo do časa razpravljati listom zapadnih Slovanov bistvo zadruga in mira. Tudi „Slov. Svet“ hoče stvar obširno in temeljito nadaljevati, ako bo še izhajal.

Adolf Ivanovič vit. pl. Dobrjanskij, c. kr. svetnik, je praznoval, 18. dec. t. l. 86letni rojstni dan. Zgodaj je stopil v cesarsko službo; s svojim genijalnim umom in patrijotskim srcem pridobil si je za cesarstvo in cesarsko hišo neizmernih zaslug. On spada med prve državnike in najzaslužnejše dejatelje; delal je vedno takó, da bi se zlagala moč in sreča narodov in države ter je v tem pogledu največi avstrijski in slovanski patrijot. Cesarstvu in slovanski naciji je posvetil svoje moči in svoje delo; v tem zmislu je on neutruđen in deluje, kljubu visoki starosti, še dandanes. Zato pa prešinja vse prave patrijote in slovanske rodoljube ne samo občudovanje velikega duha, ampak tudi neomejeno spoštovanje in ljubezen do Nestorja avstrijskega Slovanstva. Zato se ta izredna ljubezen razodeva zlasti ob rojstnem dnevu prečastitljivega starčeka, in tudi letos so mu od daleč in blizu v iskrenih voščilih razodevali soglasno željo, da bi ga božja previdnost ohranila še dolgo let, kakor doslej, zdravega in srečnega. S to željo mu tudi mi najodkritosrčniše kličemo: Mnogaja leta!

Iz Rima objavljajo „Krom. Nov.“ drugi češki listi in Parl.“ to le: Papež Leo XIII. se je proslavil z novim dejanjem. Po njegovi požrtvovalnosti se je priredila stolica staromoravskega ali cirilometodijskega jezika na velikih šolah pri sv. Apolinariji v Rimu. S to stolico je dan nov dokaz, kako sv. Oče ceni slovansko liturgijo. Ta čin ima v dobi, ko se pogaja Vatikan z Rusijo, poseben pomen.

Rusija bo imela svojega poslanca pri Vatikanu. Bende v je neki že imenovan zato. Sedaj novine, ki nasprotujejo Slovanstvu, ne poštevajo važnosti temu. To je stara taktika; ko bi se pa Rusija in Vatikan zares pogodila, bodo pa takoj pisarili o nevarnosti, ki bi pretila tudi od te strani.

Šestakov Iv. Aleksejevič, admiral ruske vojne mornarice je umrl.

V severnem Šlezviku hoče Nemčija vse ponemčiti po šolah; samo veronauk izvzamejo še za nekoliko časa. Torej je tu jednaka politika, kakor na Poznanjskem. A Nemci o vsem tem molčé in pišejo jedino o tem, kakó se slabo godi nemškim baronom ob Baltiškem morji.

Molčijo, kakó se popolnoma ponemčujajo ostali odlomki Lužiških Srbov. Tu se vender ne morejo izgovarjati, kakor da bi bile take peščice Slavanstva nevarne veliki in še mnogočini Nemčiji.

Cerkev in pobožnost. Na Moravskem je prvi poznavalec naroda moravskega, njegovega jezika, нравnega vedenja, običajev, navad, značaja in vsega tega, kar vstvarja narod — zasluženi rodoljub Bartoš. On se je preveril, da pobožnost se slabi tudi s slabimi posvetnimi napevi, ki so izpodmaknili starodavno cerkveno koralno petje. Pa tudi z moderno opravo cerkvá se pobožni duh ne vzbuja in utrjuje. Kajti sedaj je cerkvena oprava vsa suboparna, mnogokrat iz židovskih rôk, a nekedaj so delali opravo po narodnem ukusu tudi doma. Domače ornamentike ni več po cerkvah; namesto te kupujejo opravo za dragi denar brez prave umetnosti. Na Moravskem se boljša stvar tudi v tem pogledu. V Rogatcu n. pr. so navezle (naštikale) žene in hčere domače baldahin v vzvišenem narodnem slogu takó, da prihajajo od blizu in daleč, da občudujejo to krasoto cerkve. Vsa župnija je sodelovala brezplačno, in sedaj iste žene in hčere nadaljujejo delo v okraševanju oltarskih pregrinj, cerkvenega perila itd., kakor je bilo to nekedaj. Dubovnikom raznih slovanskih narodov je ta zgleđ priporočila vreden, da si ga zapomnijo za lastno rabo.

Na slovanske časnike in časopise, kakor so navedeni v tej številki našega lista, opozarjamo slovenska društva in pojedince posebe. V prihodnji številki, če izide, navedemo naročnino tem listom.

Ante Mažuranič, jeden od prvakov ilirskega pokreta, je umrl 18. decembra t. l. Spisal je več sestavkov. Izdajal je z drugimi šolske knjige (Čitanko ilirsko), v „Kolu“ je obelodanil znameniti „Vinodolski zakon“. Zapazil je tudi sorodnost naglasa čakavskega narečja in ruskega jezika. Za Hrvate ima tudi gledé na probujo na roda velike zasluge.

Irredenta v Italiji. O tej že zopet mnogo pišejo in brzojavljajo po svetu. V Rimu so namreč dijaki zbirali se ter napravljali takó imenovane Oberdankovske demonstracije. Kaj to pomeni, vedó sosebo avstrijski Jugoslovani dobro. Čudno je le, da liberalni nemški listi objavljajo obširna poročila pismena in brzojavna o irredentovskih demonstracijah v Italiji, v tem ko skušajo še vedno prikrivati jednake demonstracije, ki se dogajajo na Primorskem. Tržaška „Edinost“ našteva take „otročarije“, kakor jih imenujejo neke posebne vrste Tržaški listi.

Za češko akademijo znanostij in umetnostij v Pragi je podarila neimenovana gospa 50.000 gld.

Brambeni zakon se je sprejel v Dunajskem državnem zboru s 112 glasovi proti 23 glasom. Nasproti so glasovali: Nemškonarodna zveza, protisemiti razun Eichhorna, demokratje in še nekateri drugi. Ta zakon je silno važen v posledicah in je dal priliko, da so pokazali, zlasti levičarji, kakó mislijo. Na desni so bili vsaj nekateri poslanci, ki so razodeli svoje prepričanje; večina teh je pa molčala. No nemške stranke jim niso hvaležne zato in ovajajo jih ali jim podtikajo nizke povere po časnikih znotraj in zunaj cesarstva.

KNJIŽEVNOST.

Narodna knjižnica. Urejuje Anton Trstenjak. I. zvezek. Pobrati. Roman. Spisal dr. J. Vošnjak. V Ljubljani, 1889. Natisnila „Narodna Tiskarna“. Založil A. Trstenjak. Cena elegantno vezani knjigi je 1 gld. 20 kr. Dobiva se v „Nar. Tiskarni“ in po knjigarnah.

O „Pobratimih“ piše „Sl. Nar.“: „V tem najnovejšem svojem delu piše nam pisatelj nedavno preteklo dobo narodnega gibanja in probujenja na Slovenskem Štajerji . . . v povestni obliki navdušuje za narodno idejo, krepi zaupanje v gotovi vspeli in se bojuje proti pesimizmu, ki vodi k nedelavnosti in obupnosti.“ Mi nismo še prečitali knjige, no, če pa „Pobratimi“ slikajo stvari takó, kakor je navedeno v „Sl. Nar.“, potem pa dojde knjiga dobro tudi nekaterim krogom v Ljubljani, kjer jim upada srce, da spreminjajo svojo taktiko in barvo, takoj ko potegne kaka neprijetna sapa. Zato želimo, da bi „Pobratimi“ osrčili take kroge gledé na take slučaje, kakoršen se je pripetil letos v beli Ljubljani.

„Narodna knjižnica“ bo priobčevala romane, novele, povesti, glediščne igre itd., izvorne in preložene iz drugih slovanskih jezikov. Urednik g. A. Trstenjak pa je porok, da bodo dela te knjižnice pisana v pravilni slovenščini in v duhu slovanskega sloga. Srečen vspeli!

Popotnikov koledar za slovenske učitelje 1889. Stavil in založil Miha J. Nerat, nadučitelj in Popotnikov urednik v Mariboru. Obseza popolni šematizem šolskih oblastnij, učiteljišč, ljudskih šol in učiteljskega osobja iz vseh slovanskih pokrajin. Ta koledar, III. leto, je zaradi praktične rabe jako priljubljen med slovenskim učiteljstvom.

Arhiv za slovansko filologijo, ki ga izdaje prof. Jagić, je izšel 3. zvezek, kateri obseza med drugim članke: O Edipu v jugoslovanski narodni poeziji, sp. Novaković; Prilog 1 v čakavščini. sp. Milčetić itd.

„Slovanski Svet“

izhaja po dvakrat na mesec, vselej 10. in 25. dné meseca, in se pošilja naročnina izdajatelju „Slov. Sveta“ v Gorico.

Naročnina znaša:

za celo leto . . .	4 gld. — kr.
za pol leta . . .	2 „ — „
za četrť leta . .	1 „ — „

Za ljubljanske naročnike in dijake velja:

celoletno . . .	3 gld. 60 kr.
poluletno . . .	1 „ 80 „
četrťletno . . .	— „ 90 „

Upravništvo „Slovanskega Sveta“

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrť leta 1 gld. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 3 gld. 60 kr. poluletno 1 gld. 80 kr. in četrťletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo Fran Podgorniku v Gorici, ulica Darzelin 4.